

Títol: Catalunya per estrangers.

Autor: Ramon Torrent; Carlota Solé; J. Vicente; Fundació Jaume Bofill

Fecha: 01/01/1982

Número: 0081

El viatger que amb ànim obert i innocent travessa la frontera franco-espanyola per l'ingla del Portús o la sinuositat ferroviària de Portbou i entra a la península, es troba primer amb una gran plana no pas massa diferent de la que haurà deixat enrera, en el Rosselló francès, una mica més seca potser, més cereal, menys fruitera. Veurà un golf cenyit per un cap bellíssim, de línia clàssica, on el grecs, segles ha, feren estada.

Serà ja a Espanya, però d'una manera més pròxima i exacta és a Catalunya on serà. El viatger seguirà vers el Sur -que serà una mica al Sur-Oest perquè el mar, que tindrà a l'esquerra, obliga a aquesta deriva- i un cop fets uns quatre-cents quilòmetres trobarà un gran riu, un dels tres grans rius peninsulars. Abans, des de que deixà la gran plana fronterera, haurà travessat zones de relleus discrets però espres i animosos, que quan són a prop del mar cal·ligrafien la costa d'entrants i sortints, i quan se n'allunyen, deixen obrir-se entre ells i el mar -sepre fidel-blau a l'esquerra- un llarguíssim pla feinejat d'una molt variada agricultura d'horta. Haurà trobat pobles i petites ciutats, en general totplè agradables, i també topará amb l'enterboliment urbà i poderós d'una gran capital i el seu camp d'influència més immediat. Passada la urbs -perquè el nostre viatger ha de seguir- de primer el reprendrà el pla i tot seguit l'orografia, ara més suau, vestida en bona part de vinya, els turons ocre-clar coberts de l'antiga escriptura dels rengles de ceps que donen un vi moderat, lleu al paladar.

Una bella ciutat, d'aire transparent i famós, capital romana que fou d'aquesta part de la Hispània, el convidarà a fer-hi estada; però encara li quedaran un centenar de quilòmetres per a arribar al gran riu, tota una extensió de planes d'avellaners, ametllers, de vinya sòbria i d'oliveres on la llum s'agrisa i hi plateja. El mar seguirà constant a l'esquerra, senyalant el camí cap a terres indefinides on el riu gran que se li havia promès, arrossega cap al mar aigua i fang de tot el quadrant Nord-Est peninsular. La terra aquí és obstinadament plana, una mica amfibia -canals, sèquies, arrossars que aparenten tenir fi en unes muntanyes allunyades en la calitja, amb la gran llum enlluernada ~~xxxxxx~~ al cel i només el gargot fosc d'un home, d'una dona, el cub d'una construcció, la potència sinuosa d'un cavall, l'estructura fèrrea i fangosa d'una gran màquina agrícola, incrustats, con en un aiguafort, en les superfícies neutres ~~xx~~ i abòrtes.

Caldrà que el viatger travessi el gran riu i potser ho farà en una rara plataforma de fusta sobreposada damunt dues velles barques que queden amagades, amb hèlixs secretes que la impulsen. Un home, que possiblement li faci recordar que Déu inicià la història amb ~~xxxxxx~~ un ninot de fang, menarà aquesta baluerna fluvial fins deixar-lo a l'altra riba. El riu és lent, paquidèrmic, somnàmbul, deixant-se portar pel temps sense hores.

El viatger haurà completat aquí tot un costat del país que se li ha proposat, i ara haurà de derivar, ja a l'altra banda del riu, fortament cap a la dreta, que és l'Occident, perquè estava acarat a Mitjorn. Espres muntanyes -les que veia des dels arrossars, el faran cansar, serres -de Pàndols, de Cavalls, dures, i que foren terriblement turmentades en la darrera guerra civil del 36-39 que experimentà el país, espai ~~fert~~ ferit

per la metralla de llavors, on jau un nombre excessiu de morts. La terra és aquí seca, eixuta, esforçada, i si el camí es fa a la ~~l'ardor~~, el pobles breus, alguns de noms de ressó àrab, flairaran el vi ^{cadell} ~~xxx~~ que exhala, ~~xxxxx~~ briós, de l'interior de fosques entrades, en les quals, si s'hi fica, el viatger quedarà enlluernat i no sabrà si haurà estat de l'obscuritat sobtada o de la forta sentor, agressiva i temptadora.

El camí no s'atura, per més que el viatger, atret, volgués fer mal que fos breu sojorn, i segueix per a retrobar un moment el riu famós del qual l'orografia l'havia separat. Però ja un altre riu menor ve a ajuntar-se al gran riu ibèric, un de ~~xxxxx~~ vertical sobre el mapa, format d'altres rius també verticals que duen aigües del Pirineu. Caldrà que el viatger remunti per les ribes dretes i la vista se li desnuï en grans plans cereals, oliverars, fruiters, d'una riquesa potent com una gran onada que ~~xxxxxx~~ una ciutat mitjana, de perfil sec i burilat centra. A l'esquerra, que ara serà el Ponent, li quedarà una gran extensió erma, un desert gairebé, fora ja de l'objectiu d'aquest caminar, que és ara anar recte al Nord com marquen els rius, a retrobar la sobirania del gran Pirineu on hi ha els pics que sobrepassen els tres mil metres d'altitud. D'aquí al punt on emprenguérem aquest perímetre i per on entràrem en l'àmbit contradictori i polèmic de la península, hi ha, a vol d'ocell dos-cents quilòmetres d'espina potent de muntanyes.

Aquest itinerari, que hem torçat a conveniència com si fos un filferro, del Cap i el Golf prestigiosos al Delta i del Delta a la Muntanya, no ha estat una arbitrarietat: ha dibuixat sobre el racó Nord-Est de la vella península un triangle que diríem en equilibri inestable, amb el vèrtex cap avall, dins del qual és la realitat concreta i per tan diferenciada, d'un país: Catalunya. Al llarg del camí, pel paisatge humà que se li ofereix, el viatger haurà vist un espai força ben endregat i pulcre en les geografies obertes i sovint malgarbit a les ciutats grans. Per mica que hagi afinat l'orella, haurà advertit que la gent que viu en aquesta terra parla una llengua molt sonora, alternada de sons aspres i humits, molt abundosa de vocals, ara i adès obertes i fortes o apagades i neutres; els homes, les dones i els infants usen la llengua en un to alt i xivarriós, amb evident plaer; a mida que s'anirà traslladant, s'adonarà de que la llengua va sent successivament parlada de diferents maneres, i que uns sons reculen mentre altres predominen: l'idioma al Sur i l'Oest són més sec i fonèticament simplificat. Advertirà també que, sobretot a la gran ciutat el castellà es força parlat, i, igualment, que hi ha una barreja molt evident de tipus humans, mescla que és en part antiga, interioritzada al territori, però també en part recent, per fer encara; és ben possible que l'estratificació social, si l'observa, li descobreixi quina és l'aportació més pròxima en el temps. ~~Ex~~

El viatger haurà vist un país molt divers, molt mesclat, amb unes harmonies ja fetes i unes desharmonies juxtaposades a elles; un país no gens monòton, fortament cisellat pel temps geològic, afinat pel temps històric, verd i ocre, amb zones molt densament poblades i amb molta amplitud en d'altres, i que mostra, en general, un obstinat treball -aparentment no per tot facil- de l'home damunt seu. La resposta que l'home d'aquesta terra ha vingut donant a les resistències i les facilitats que ella li ha proposat, l'aliança dels temps de l'home amb els fets de la geografia, han conformat un peculiar paisatge humà, el resultat d'una interacció oberta en la qual un considerable agrupament ~~xxxxx~~ demogràfic-històric-actual s'ha vingut sentint diferenciadament relligat.

EL CONTINENT DINS L'AMPOLLA

Esquematzant -i haurà de matitzar-se contra el risc que tota esquematització comporta- la Catalunya estricta es conforma dins d'un espai determinat per tres fets frontals : el mar a Llevant i Mitjorn, el Pirineu al Nord i la gran massa peninsular a Ponent. Estenent-ho al camp històric, cada una d'aquestes frontalitats comporta respectivament, el contacte i la participació en les formes de vida mediterrànies, ^{i un} les relacions amb la dinàmica europea l'altre, mentre el tercer significa un lligam fortíssim amb la resta del pobles ibèrics sobre dels quals Castella predominà el seu estil.

Si en el devenir històric de Catalunya aquestes tres presències confluents sobre un àmbit reduït defineixen unes tensions i uns equilibris en els quals aquell devenir es realitza, en la seva geografia, les tres línies de força s'hi compensen. Volent donar una significació dinàmica a les formes geogràfiques-això és, metaforejant sobre el mapa, es diria que en l'escorriement de la massa continental europea vers el Sur-Oest, el triangle català, encunyat en l'istme final, seria una punta de llança senyalant en la direcció contrària, cap al Nord-Est. Encastada en un espai ístmic entre una gran extensió continental i un dels seus finals, l'àrea catalana suggereix i estimula el passatge, i alhora conté, morfològicament, una espais aptes per a la sedimentació i el renovellament des d'ella mateixa.

Perfilada en la seva galta oriental pel treball del mar, Catalunya davalla des dels Pirineus en successius sistemes orogràfics menors entre els quals s'inser-ten depressions, valls i planes, fins arribar al límit oro-hidrogràfic de l'espai del Baix Ebre, la frontera meridional. L'àrea catalana estricta (1), és encapçalada pel declivi, encara potent, d'un gran sistema, fins que s'acaba, grandios, erm i solitari, i fineix on la sòlida corda del gran riu ja aomplert, comença a destrenar-se en braços que entren suaument, com en una mort callada, molt dolça i enlluernada, en el mar.

El nus d'aquestes tres influències és l'espai català -en tant que l'intent de desllorigar-les ha vingut essent la història a Catalunya, tant bé quan s'ha extès en empreses exteriors com quan s'ha plegat en l'àmbit concret. Morfològicament, Catalunya és tant la diversitat com la moderació : muntanyes, geleres, antics volcans, altiplans, deltes, valls, llacs, rius, tot el mostrar que pot oferir un continent és a Catalunya, tot a una mida discreta, dosificat, no gens imposant. Un continent com un barco ficat dins una ampolla.

La disposició de l'estructura geogràfica sobre el terreny és aproximadament així:

- la capçalera pirinenca
- una doble serralada, paral·lela al litoral, entre les dues línies de la qual hi trascorre una depressió, anomenada pre-litoral, que al llarg de més de dos-cents quilòmetres dona via des de més amunt de Girona fins al Sur de Tarragona; una considerable part del tràfec històric i comercial, s'estableix al llarg d'aquesta facilitat, dins la qual no hi ha pràcticament, solució de continuïtat

(1) Cal recalcar la no coincidència del que correntment s'entén per Catalunya que és l'espai que aquest volum intenta d'aproximar, amb l'àmbit de la llengua catalana, que, naturalment, confirma una zona que, en un moment històric, era molt més extensa.

- Al Sur de Tarragona i enllà de l'Ebre, aquest sistema bessó d'altituds s'unifica i eixampla en el Montsià, els Ports de Beceit, i, sortint ja de Catalunya, en l'extensa massa orogràfica del Mestrat.

- La depressió central-occidental, alti-pla que s'inserta en l'aixella formada pels contraforts del Pirineu català occidental i la segona cadena litoral, la més interior; sòls de gran producció on són regats, àrids en les zones més altes, llargament ondulats i, a vegades, singularment agredits per la geologia, hom diria que són la gran galopada final del mar de terra que ve de l'Oest, de l'Aragó.

Entremig d'aquests elements essencials del relleu, per entre d'ells, s'hi insereixen petites valls, planes, cuvetes, hi transcorren els rius de curs breu que han obert els camins entre l'àrea compacta de l'interior i l'extensió lineal de la Marina i la ciutat de Barcelona, és a dir, s'hi crea el "paisatge", els paratges concrets que són l'àmbit habitual i objectiu de l'home, gairebé el seu "altre rostre", companyia constant i canviant, a la qual veu sense mirar-la i que, justament per això, el té fonament penetrat.

Aquest paisatge de Catalunya té la mida de la "mesura". De quina manera la moderació i alhora, el luxe contingut de l'àmbit i la seva sòbria solidesa han vingut influint en la manera de ser dels catalans -les maneres de ser dels catalans- és una qüestió que tot i que hagi de tocar-se a nivell d'especulació, no deixa de ser, segurament, ben important. L'home, pertot arreu, viu l'abstracció de la història i l'enigma del propi viure "en" unes realitats físiques i unes permanències -també unes morts i unes naixences- molt concretes i comprovables, tangibles.

Per a l'home d'aquesta terra, l'encontorn, -la "distància" per antonomàsia-, té sempre un perfil molt personalitzat, tot ell nominat i distingit de qualsevol altre. La "distància" no és "pura" com ho és en altres terres, sinó que està poblada, moblada potser, de formes, les quals reclamen i tenen un nom i a les quals l'home-posat-en-el-seu-indret reconeix com l'interior de casa seva, i, alhora, s'hi reconeix; l'horitzó a Catalunya, en la major part d'ella, no és la fugida de la distància, sinó que n'és un límit, i aquest sentit del límit que la seva terra proposa al català, és absorbit per ell i s'expressa en les seves formes de vida. Res no suscita l'infinit a Catalunya, res tampoc, és desmesurat. (Potser l'excepció de Barcelona, on s'acumula una tercera part de la població -i això té una considerable repercussió en els desequilibris de la zona-, però cal pensar que la urbs juga simultàniament dos papers, el de capital d'un país i el de gran centre urbà peninsular).

En aplicar el seu viure a aquest contexte, l'home ha hagut d'aprendre d'una terra no pas mísera però sí gasiva, que el pacte que li imposava sí bé no era d'usura sí que era força dur. Catalunya, per al català successiu, no ha estat només una continuïtat històrica més o menys conscientment sentida, ni solament un sentiment vacil·lant entre pàtria íntima i pàtria total, ni tampoc només un llenguatge i el seu àmbit: a més de totes aquestes coses, i potser per damunt de tot, ha estat l'objectiva ció d'un esforç que es subjectivava en una peculiar sentit de "propietat".

L'"individu general" d'aquesta terra, la resultant d'aquestes i d'altres coses, ha hagut de ser alhora que pragmàtic, moderadament sentimental, ordenat i calculador, inclinat molt més a la lírica que a l'èpica, secretament sensible a l'afallac però generós en l'amistat, sí religiós, convencional i no pas místic, amant de les coses concretes, amb un gust especial pel concret, i, alhora, fortament idealista, a voltes revoltat i d'altres estranyament submís...

Com cada poble les seves, Catalunya ha tingut i té les pròpies contradiccions així com també les harmonies. El teixit històric ha incidit ~~damunt~~ damunt d'elles tant com n'ha estat influït.

ELS FETS I ELS DESFETS DE LA HISTORIA

Quan comença la historia a Catalunya ? o, Quan s'inicia Catalunya en la història ? Sobre aquesta qüestió existeixen molt afinats estudis, com, d'altra banda, n'hi ha sobre el naixement de moltes comunitats nacionals. Però, pot dir-se realment que les comunitats neixen, apareixen a partir d'un moment concret en la realitat que són ? Semblaria més aviat que l'auto-reconeixement d'una comunitat com a poble, i, eventualment, com a nació, ha estat la constatació progressiva, una conscienciació, d'un fet que l'ha precedida. Un procés, llarg en el temps, de contactes, de relacions ^{conectades} ~~lligades~~ i repetides, d'òsmosis en l'interior d'un contexte, relligades dins de i per un medi natural a l'abast de la seva pròpia força interna, de la seva energia, cristal·litza en la consciència de "participar" en una entitat diferenciada, concepte perillosament pròxim de l'entelèquia per quant és, precisament, a condició de que sigui compartit. Cal seguir els carrerons sempre discutibles de la història per a intentar veure l'ordit del fet indiscutible de la diferenciació catalana i del seu valor en el conjunt dels pobles hispànics.

Deixant de banda la ciència-suposició de la prehistòria, és en la proto-història quan els grecs toquen aquí, és a dir, entren en contacte epidèrmic amb el poblament dels ibers, que era molt dispers. De fet, aquests grecs eren comerciants de les colònies del Sur de França que ja havien pràcticament tancat el cordó umbilical amb la Hèl·lade i que, cal dir-ho, degueren trobar en la bellesa insòlita dels punts de l'extrem Nord del litoral on s'instal·laren, una vaga per bé que certa remembrança dels paratges de l'antiga pàtria que no coneixien. El seu interès no devia anar gaire més enllà del que anglesos o holandesos podien ~~xxxxix~~ tenir en els seus "settlements" d'una llunyana illa del Pacífic en el segle passat. La "visita" dels grecs il·lustres a aquestes costes no deixa de ser una anècdota diem-ne prestigiosa, però tampoc passa de ser-ho.

Roma vingué a la Península a crear la Hispània, i la seva personalitat forta, nova, eficaç, el seu estil "ocupant" s'emparà aviat de l'àmbit dispers i bon xic tribal que havia habitat el país des de les immemorialitats; colonitzà, construí, penetrà de dret romà els hàbits consuetudinaris, establí una capitalitat, reticulà, és a dir, romanitzà; la seva empremta fou profunda des del moment que, en estructurar funcionalment el poder, ho i creant-ne una administració, l'abstractitzà, el que equival a potenciar-lo. L'intercanvi comercial entre els ports del Laci i els his-

es va manifestant paral·lel i complementari del poder senyorial, i és notable la fundació de monestirs i el cambalatge de beneficis i benediccions; la colusió és perfecta, natural i és ben freqüent que hi hagi comtes-bisbes i bisbes-comtes

La història en aquesta primera Èdat Mitja, és un recitat de noms de nobles (en veritat rústecs) i gent d'església i de llurs concòrdies i discòrdies. Un es pregunta on és el poble en la història d'aquests períodes de creació de les nacionalitats, on és i que fa en la seva mudesa. De fet, nació no significa en principi altra cosa que sobirania i sobirania vol dir domini, credencial de propietat. Dominar terres equival a tenir-les poblades de vassalls, de tal manera que terra i homes en la finalitat senyorial són una sola i mateixa cosa. És obvi que el poble tenia únicament la història que podia tenir, com també és evident que aquesta configuració de que l'home era objecte en la terra que ocupava, creava uns lligams molt íntims home-servitud-treball-terra que havien de repercutir temps a venir.

Això malgrat, cal veure en l'estructuració social d'aquesta època a Catalunya un matís que és peculiar de les altres iniciatives hispàniques de reconquesta- i d'una manera molt accentuada a Castella on l'empresa es troba tenir un vol més ample. Reconquesta, ha estat dit, significa més assentament, repoblació, recondicionament d'un territori, a vegades suscrits, cert, per la força guerrera, conversió a espais normalitzats i pacificats ^{contra} ~~àrabs~~ que eren de litigi, que no pas pura i simple invasió; la Reconquesta per als "cristians", es planteja com una empresa ~~xxxxxxxxxxxx~~ ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ de la demografia possibilitada per una alteració de l'anterior balanç de forces amb el camp sarraf. Era si només que, almenys tant, un moviment "vegetatiu" com una acció religiosa, "ideològica" o social, que es realitzava en un eixamplament de l'espai, en una "construcció del territori" que implicava sinó uns desnueaments sí que uns afluixaments ~~de~~ lligams socials. Més vastos territoris per a una població no pas proporcionalment, ni de bon troç, majoritzada, comportaven necessàriament una modificació del contracte social per quant les "relacions de necessitat" havien estat alterades. Si el feudalitzat seguia necessitant del feudal per a legalitzar i protegir dins d'una estructura jerarquitzada el seu nou assentament, el feudal es veia obligat a lliberalitzar el seu tracte amb el serf. Un societat en període creatiu com és bona part del que s'anomena reconquesta, és forçosament una societat de canvi, o almenys modificació, de la seva estructura. ~~xxxxxx~~ La societat catalana en els segles IX X XI presenta un tint d'obertura, de societat "contractual" més viu que no pas en els XII i XIII, quan, esdevinguda una cristallització, ~~els~~ residus feudals s'afermen i s'endureixen, abans no es produeixi, en el XIV, una explosió ^{contra els lls residuals} deguda al seu torn, a una modificació de les relacions de "necessitat"

Simultàniament que en el Pirineu mediterrani, en altres llocs de l'extensa capçalera muntanyosa peninsular, a Aragó, Navarra i a Castella, hi sorgeixen idèntics fets de recuperació. Però en tant que a Catalunya i a Navarra (usem uns noms que no eren encara en à'època), aquestes recuperacions es plataformaven des de sobirania externes a la Península, a Arago i sobretot a Cantàbria -després Castella-

el refluxa és íntegrament autòcton. Encara el focus cantàbric es reclama la continuïtat del lligitimisme visigòtic ~~xxx~~ d'abans de l'embranchida sarraïna. Aquestes diferències ~~xxxxxxxx~~ en les gestacions dels dominis sobre els espais peninsulars, , marcaran els cursos de la història dels desenvolupaments respectius. Si les altres tres iniciatives vindiquen les seves respectives lligitimacions autòctones en establir les estructures de domini, poder i identitat, en la més oriental, la d'aquesta terra, el lligam pre-establert amb l'estructura carolíngia priva de que, almenys de jure, la seva plena independent personalitat sigui assumida. Quan, al cap d'unes poques generacions següents el territori queda pràcticament tot ell relligat sota una única jurisdicció amb capitalitat a Barcelona, els sobirans són "comtes" de Barcelona, mai no són "reis" de Catalunya, malgrat que ho siguin d'Aragó, de Mallorca, de València, de Sicília i d'altres guanyos territorials. És rar aquest pacte institucional que fa que ni en els inicis incerts ni en els moments de màxim vigor de l'entitat política que ha estat Catalunya ~~xxxxxxxxxxxx~~ s'hagués trencat la fórmula d'acatament a una gènesi vassalla. Significa això un respecte extremós a la lletra jurídica ? O denuncia un tret de la manera de ser catalana, limitada per la mesura que el seu medi li ensenya, no gens ambiciós políticament, polititzat, es diria, per les coses concretes i no polititzat d'abstraccions ? O potser vol dir un sentit de l'empíric pel qual si les coses anaven funcionant històricament pels seus camins en l'interior d'uns mòduls, no hi havia per què canviar-los ? És possible ~~xxxx~~ que les tres probabilitats estiguin trenades -sentit de pacte, sentit de límit, i sentit pragmàtic- i hagin produït aquest fet que pot ser considerat com una inhibició congènita.

En l'interval dels segles IX al XII queda completada la recuperació del territori que ara anomenem la Catalunya estricta. Els diversos comtats que s'havien instituit en la Catalunya sub-pirenaica, reverteixen en el de Barcelona, i el seu domini que cobria la part Nord-Est constitueix la Catalunya Vella, és a dir, la bàsica o fundacional. La recuperació de la Catalunya continental i fluvial - la Catalunya Nova, o sigui adquirida - es portarà a terme des d'aquesta cristallització bàsica que fou la Catalunya Vella. A Barcelona hi ha quedat consolidada la casa comtal i és des de Barcelona des d'on el territori és regit. Unes "fites" marquen els límits d'aquest territori i conformen la noció de nació: a l'Oest, la frontera és amb el regne d'Aragó; en el breu Sur, la llinda la dona el domini sarraf, centrat a València, poderós i floreixent, intocable pel moment. Els repoblaments donen el seu fruit i el moviment comercial interior s'activa: vitualles i objectes artesans fins i tot sumptuaris, reclamen ser - i ho són- moguts fora dels llocs on es produeixen, la moneda pren importància, sorgeixen mercats, apareix un incipient estament comercial, diríem, el país troba un important nivell de fluïdesa. L'estratificació social, amb l'aparició i increment d'activitats es torna més complexa. La jerarquització anterior, rude i simplificada, s'escala amb l'aparició de l'artesanat industrial ~~consistent~~ -llanes, cànems, ferro, cuir- el qual aviat necessita del complement de la classe comercial estable, una major instrumentació de la moneda; les necessitats del comerç en una extensió territorial que ^{els mitjans} ~~xxxxxxxxxxxx~~ de l'època amplificaven, exigeix el creixement de places comercials, de municipis, la qual cosa provoca el naixement d'una pre-coç "burguesia".

Les relacions entre classes es van matitzant i arriba un moment en que es codifiquen en textos jurídics. El sobirà ^{al mateix temps} és ~~ahora~~ moderador i part, i se li exigeix ser cabdill ~~ixpaxixix~~ en la intermitent disputa amb els àrabs i polític alhora en l'estat que es va formant. L'accentuació de la vida urbana i el seu desenvolupament institucional com una ~~discussió~~ discussió entre-parts, contrasta amb la immobilització que sofreixen les estructures en el camp, a fi de comptes base sustentadora de tota la prosperitat. Domini sobre la terra vol dir domini sobre els homes, i aquest nus secular és sempre impossible de desllorigar. Amb l'increment urbà, es configura una nova condició, la dels ciutadans, que neix en uns condicionaments ~~absolutament~~ ^{fen} distints dels totalment ancestrals en que es configurà la condició pagesa. Els senyors, necessiten dels serfs per a seguir essent senyors (és senyor qui mana i disposa sobre coses i homes), i afavorit ~~es~~ per la dispersió de la població pagesa tant com pel poder creixent i abastament ensoberbit que concentren les ciutats, endureixen les relacions amb la gent del camp, codifiquen -ells alhora part i tot en el contracte- un domini sobre les persones en un conjunt de redaccions anomenades els Usatges, d'una extrema duresa, semblant, d'altra banda a la que s'estila en la resta de l'Europa feudal. És curiós d'observar que en tant que les municipalitats obtenen "cartes" i "privilegis" i altres avantatges, en un període de floreixement excepcional, la condició pagesa permaneix humiliada, sense opció, pràcticament inclosa en la propietat de la terra, bloquejada no ja tan sols en la seva manera de viure, sinó en el seu lloc. Una situació de "possessió" comparable ^{la}, bé que amb moltes salvedats, a la dels obrers en bona part de ^{la primera} època industrial ~~primera~~.

El territori construït amb una organització que es troba ser la d'un estat, es diferencia del dels seus veïns, els francs al Nord -per als quals els habitants de "la Marca" eren hispans, i els pobles peninsulars a l'Oest- que els tenien per francs, ⁸ però el país surt aviat de la seva clova en que s'anava construint, organitzant una fallida expedició a Mallorca per a la seva conquesta -en aliança amb els pisans- i aviat en dibuixar-se la seva personalitat, apareix un nom per a ell: Catalunya, els catalans.

Era llavors el segle XII i, per una operació matrimonial afortunada, un comte de Barcelona -Berenguer IV- esdevé rei d'Aragó, i ho continuaran essent els seus successors; aquesta unió en una sola persona de les dues funcions sobiranes, dóna lloc a la confederació catalano-aragonesa; però mai la unió, sinó una simbiosi acordada que justament pel sentit pactista i mesurat que caracteritza l'actuació catalana en tot moment, no és una ambigüitat, ans al contrari, una clara delimitació en una circumstància especial, una bi-sobirania monocèfala, diríem.

TRES SEGLES D'ARGENT

Un llarg període, amb una mica d'exageració diríem, una ~~Xxxx~~ "era" de singular prosperitat, de creació d'institucions, de considerable vida urbana escampada pel territori i centrada a Barcelona, d'increment demogràfic que dura segles, han situat Catalunya davant del fet del propi poder de cara a un contexte ampli, dinàmic i fluïd alhora: el Mediterrani.

A mitjan segle XIII un rei català d'Aragó - comte de Barcelona, Jaume el Conque-

riqdor, ha saltat el límit Sur i conquerit València que incorpora a la Corona com a "regne de València" i repobla amb gent de la Catalunya Nova, i, traspasant el límit marítim envaeix Mallorca i n'expulsa el poder sarraí. Aquest serà el regne de Mallorca, colonitzat majorment amb gent de la Catalunya Vella, del litoral Nord.

Aquí s'atura l'afany -o la possibilitat- reconqueridor de Catalunya. Un pacte amb Castella deixa en mans d'aquesta la tasca de completar la recuperació ~~XXXXXXXXXX~~ de la resta del territori peninsular -que encara tardarà dos segles ben bons a completar-se, i acara Catalunya amb la seva pròpia expansió marítima.

Es aquí que es produeix la flexió que definirà en bona part la ulterior història peninsular en l'aspecte de les relacions entre les diferents nacionalitats que la componen: en l'heretat de la història a venir des d'aleshores, s'atribuïa a Castella la consumació de la creació de la resta del territori, la major part de la parcel·la geogràfica. Catalunya-Aragó s'engatjava en l'aventura mediterrània, en l'expansió en un medi que no admetia una concentració paral·lela i simultània que la compensés, en el qual existia, ja a priori, la rivalitat d'altres poders. Barcelona, és a dir Catalunya-Aragó, amb les adquisicions del Conqueridor, entra en la formidable prosperitat mediterrània dels segles XII XIII XIV, amb una força de competició que la fan pariona de les ciutats-estat italianes. La riquesa de Barcelona creix i la ciutat adquireix una peculiar magnificència, encara avui visible en el seu casc antic; el seu port és molt actiu, s'enderroquen muralles per a fer-ne de noves, ampliant el seu àmbit, la classe mercantil -perquè el mercantilisme és a la base de l'expansió - es consolida, apareixen els gremis, mentre les finances es sofisticuen i es defineixen les institucions municipals. Però a diferència de Gènova, Pisa o Venècia o de les ciutats-estats de la Hansa en el mediterrani nòrdic, la identitat de Barcelona es dobla en ser cap d'un territori extens, productor i diversificat i, alhora, ser plaça-port mercantil, passadís i concentració de riquesa com ho són aquelles. Aquest fet caracteritza la vitalitat del seu expansionisme, que arriba fins l'altre cap de la Mediterrània. Catalunya és una força territorial manifestada en una potència marítima. Barcelona codifica els costums del tràfec per mar en l'àrea mediterrània en un conjunt de 'instruccions anomenat el llibre de Consolat de Mar, precedent molt vàlid del dret marítim posterior; al mateix temps, representacions consolars de la Corona s'extenien de cap a cap de les riberes del Mediterrani.

I neixen les institucions de jerarquia entre-classes que duraran cinc segles fins l'anorreament total de la sobirania ~~atalana~~ de Catalunya. En el nivell municipal barceloní, s'institueix el Consell de Cent, format de cent consellers jurats que si en principi es pretenen com un cos consultiu en ajut del representant reial per als afers de la ciutat (el batlle), aviat es modifiquen en representació activa dels diversos gremis i interessos de la mesocràcia de la ciutat i contrapesen el poder del sobirà. L'altra institució, certament precoç en la cronologia de les institucions socials, són les Corts Catalanes, assemblea que celebrava reunions periòdiques en les quals estaven representades les municipalitats de domini reial del territori. Aquestes Corts, vertaderament singulars en l'època, participen del poder legislatiu, per quant les Actes per les quals és regida la cosa pública poden ser proposades tant pel sobirà com per les Corts

però passen a ser efectives només quan han estat recíprocament aprovades aquelles propostes, les fes qui les fes. I encara ~~xxxxxxx~~ apareix un tercer organisme, ~~que haurà de donar molt de joc~~, dimanant del Consell de Cent. La Diputació del General o Generalitat, és quelcom així com una comissió permanent ~~dimanada~~ de les Corts, i en la qual estan representats els tres "braços" que ~~composaven~~ ^{composaven} les ~~8xxxx~~, el reial (o sigui "municipal"), l'eclesiàstic i el nobiliari. Aquest organisme sí que té una vigència més activa, més executiva diríem, per quant compta fins i tot amb mitjans militars propis a través de la facultat que se li atorga de convocar en armes a la població en casos que ho justifiqui. És evident que un poder instrumentat d'aquesta manera haurà de donar joc en el futur.

Barcelona, i podem dir, per extensió, Catalunya, de la mateixa manera que ha enderrocat les velles muralles que li privaven el creixement, ha romput el nus de poder sobirà-clergat-noblesa i ha donat entrada en certa manera a la ciutadania. Però igualment com l'enderroc de les muralles comportava la construcció d'unes altres, el debilitament d'una colusió anterior de poders, quedava reenfortida per l'admissió d'un altre ~~xxxxx~~ factor, que s'havia demostrat suficientment potent per a fer-se valer. En aquest cas, la burgesia mercantil i fins i tot, en certs casos, l'artesanal.

Efectivament; Malgrat tot aquest aparell d'organicitat, pot honestament dir-se que la societat catalana era oberta només en funció de que havia sorgit d'un pacte i no d'una imposició i que es basava en un equilibri de poder entre els que en tenien. Però tampoc no seria honest de restar-li el mèrit -només pel fet de que la contemplem des de la nostra perspectiva i la nostra aspiració- de ser una societat "equilibrada" per a la seva època; ara, dir-ne "democràcia" fora evident exageració.

És a cavall d'aquest equilibri dinàstic i institucional que Catalunya coneix els seus "segles d'argent" I és aquí on es manifesta d'una manera molt acusada la discronia amb Castella. Mentre Catalunya s'enriqueix en l'empresa exterior, aproximadament imperial, Castella s'afanya encara i tot just en la recuperació del territori, en l'empresa interior.

Ara s'inicia un període llarg, de tres segles més, XV a XVII, en el qual els termes estan perfectament invertits: Catalunya declina i s'alça l'estrella de Castella. Cal veure que és en aquest lapse que es produeixen les cristallitzacions que donaren lloc als estats moderns. La decadència està ja inclosa en el llarg instant de màxima esplendor i quan Catalunya senyoreja a Sicília, a Nàpols, a Sardenya, i fins i tot el seu poder es fa sentir a la península hel·lènica, és quan apunta, irreversible com el temps, l'hora del declivi. A començaments del XV, si Catalunya guarda encara la brillantor, ha perdut ja el calor. Els camins imperials excedeixen la mida de l'home, són simples fets conjunturals, i comença a ploure-s'hi en el casal que fou "ric i feliç".

Els afers públics es compliquen cada vegada més, les necessitats de crèdits per a abastir de mitjans financers la baluerna imperial obliga a jocs monetaris arriscats, apunten dissensions entre la noblesa i el rei, el poder ciutadà es torna reticent davant aspectes de la política reial de la qual havia esdevingut co-finançador, tot i que un molt arrelat sentit de la fidelitat -provocada; pot dir-se, per una singular continuïtat plàcida i feliç de la línia dinàstica des dels comtes fundadors fins al darrer monarca autòcton, al llarg de

../..

cin segles- (6) d'identificació amb el sobirà, fa que es tanquin files al seu entorn en els moments difícils. Només fidelitat i identificació mútua de poble, en tots els seus estaments, i corona, pot ^{haver} fet que es demorés la primera hora grisa.

LES HORES GRISES

Que a la fi vindran, naturalment, produïdes, un cop romput el precari equilibri, per la mala sort i la catàstrofe.

Gran extensions dels països foren ^{assotades} per pestes repetidament a finals del segle XIV i començaments del XV, aparegué la fam, la mort senyorejava; els jueus foren perseguits i es produïren matances en els carrers de la Catalunya Vella; hi havia terror i hi havia histèria i tot això es sumà a la fallida de l'aparell mercantil i naval a la Mediterrània.

Però dos fets de signe divers determinen l'avenir. Aquella continuïtat dinàstica que havia posat una espinada d'estabilitat al llarg de ~~cin~~ segles, aquella successió d'aconteixements feliços -bons casaments, naixement sense falla d'hereus- es trenca amb el rei Martí, dit l'Humà que mor sense fills ni hereder indiscutible. Quan els estats de la confederació es reuneixen per a rompre l'impasse successori, hi ha divergències profundes entre Aragó, València i Catalunya; ~~el~~ el candidat de Catalunya -tímidament sostingut per les institucions catalanes que tenen al darrer un país sobtadament enfeblit- és rebutjat i la corona confederada és oferta al ^{Príncep} optant patrocinat per Aragó, ~~xxxxxxx~~ anomenat ^{Príncep} de Trastàmara, regent de Castella, la qual es trobava ja pujant la corva del seu poder. La confederació catalano-aragonesa que el 1350 estava en el ^{de la seva paràbola} climax del seu poder, pràcticament regida per Catalunya, ~~és~~ es troba el 1412, amb un dinasta foraster, empobrida, històricament "cansada", perduts els reflexes. El fet del canvi dinàstic, és tant una conseqüència de l'instant de baixa vitalitat com un factor que la sanciona i contribueix a fer-la durable.

I, encara, culminant tanta inseguretat, la revolta. Revolta camperola ha estat anomenada, i també guerra civil catalana o, encara, revolució agrària. Tot això fou, en tot cas, la tremenda explosió pagesa que, iniciada amb violències aflades, s'organitzà en franca guerra entre faccions i abocà a una modificació de l'estructura agrària en bona part de Catalunya.

Si amb la creació de les municipalitats, la pujança mercantil i l'afinat mecanisme institucional, s'havia produït una precoç ~~concordia~~ burgesa a les ciutats, les condicions en el camp eren tot diferents. Les relacions de domini, no de pacte,

(6) És il·lustrativa l'adjectivació que s'ha vingut donant als monarques catalans del període: des de Jaume "el Conqueridor" a principis del XIII, es passa per Pere "el Gran", Pere "el Cerimoniós", Joan l'Amador de la Gentilesa" i s'acaba amb Martí "l'Humà". Des de la realitat del propi poder, fins l'acarament amb la dura realitat pròpia, caminant els estatges de la grandesa, la sumptuositat i el lirisme, la paràbola és molt descriptiva.

no havien evolucionat en molts casos des de l'alta Edat Mitja, ans al contrari, més aviat s'havien endurit amb la codificació dels Usatges. El distanciament entre classes, era simple, brutal i el pagès, tant de fet com de dret, formava part de la riquesa immobiliària del senyor. Ara, el descens demogràfic, conseqüència d'epidèmies i fam, molt aguda en el camp, havia forçat l'abandó d'explotacions que quedaven en erm, fet que enfortí en certa manera la posició pagesa davant del senyor. La circumstància, tendia a oferir-los una possibilitat d'alleugerir el vell jou amb l'ocupació d'aquestes terres: la modificació de les "relacions de necessitat", en valorar la seva condició de "semovent", ^{permetre'ls de} ~~no~~ no gaire més que pura i simple força de treball, amb l'únic avantatge de "tenir una ànima per a salvar o condemnar", semblava suggerir-~~ls~~ el rescat de la llibertat d'iniciativa que mai no havien tingut: podien intentar fer-se valer.

Un antic dret feudal, un mal ~~de~~ ^{de}, era la "redimentia" -remensa- pel qual si el pagès volia redimir-se de la seva adscripció a la propietat senyorial, havia de pagar-ne el rescat; aquesta opció, aquest "dret", era una falàcia, per quant poques vegades el pagès podia reunir prou moneda per a pagar aquesta redempció, i així el camp permaneixia en una estructura de propietat i ús pràcticament immobilitzada i acceptada com un fet natural. Però esclata la revolta, afavorida per la conjuntura, i pagesos de remensa, redimits ~~organitzats~~ ^{organitzats} en sindicat, el "sindicat remença"- i que volien més terres de les que havien quedat en erm, s'uneixen a pagesos sense terra, hi ha ocupacions de propietats i s'encenen les primeres violències. És un fenomen aquest de l'aixecament camperol que es produeix més o menys simultàniament a diversos llocs d'Europa, a Anglaterra en el segle XIV, a Bohèmia i Moràvia el XV. L'aixecament català seria més aviat semblant al britànic que no pas al centre-europeu -l'aixecament dels hussites- que era fortament tenyit de religiositat i d'anhel de recreació comunitària de la societat.

Ara, l'estructura de la representativitat i el seu braç executiu, la Generalitat, que té jurisdicció sobre tot el territori, pren més el partit dels senyors que no pas dels pagesos; en canvi, la dinastia, que era forastera com queda dit, aprofitant la conjuntura per a enfortir-se fent-se "popular", irritada a més per un conflicte ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ paral·lel i igualment violent que ha esclatat a Barcelona entre rendistes i noblesa per un costat i menestrals per l'altre per qüestió de divergents interessos econòmics en el moment crític en que es troben producció i comerç, es decanta vers els revoltats. La situació és terriblement ambigua: pagesos y menestrals aixequen ~~la seva~~ ^{la} rebeldia, cada uns contra propietaris feudals i oligarquia ^{urbana} respectivament, entre les quals hi ha una millor entesa que la que existeix entre els seus oposants respectius; suposats moderadors són, cadascú pel seu cap i nedant entre dues aigües, el rei i la Generalitat, moderadors no particulars i per altra banda en sorda -palatina- lluita entre ells per qüestions de poder. El rei busca l'aliança amb les classes populars per a utilitzar-les en l'afermament de la seva jerarquia, i les institucions, tornant-se compactes en les classes socials que les componen -noblesa, rics i església- lluiten en la defensa d'uns furs i uns drets nacionals que són alhora, per a ells, unes prerrogatives i uns privilegis de classe. Aquesta és la situació a mitjan segle XV, una situació que no ha quedat pas inèdita en la història: certament, s'ha repetit.

La guerra pagesa s'encén afectant tota la Catalunya del Nordest, la Catalunya Vella, on els mòduls feudalitzants eren més vius per raons històriques. Sorgeixen cabdills de remença, homes de nom llegendari, sovint prodedents de la pagesia redimida: la guerra remença fou una rebel·lió dels acomodats suportada majorment per la pobreria. D'una manera constant el rei va guanyant totes les bases i arriba a arbitrar una solució, -després de cent anys de disturbis intermitents! - en l'anomenada Sentència de Guadalupe, el 1462. Guadalupe, que dona nom al document, és un lloc a l'altra cap de la península, a l'actual Extremadura! Perquè, simultàniament, hi ha hagut un altre fet:

s'ha casat amb Isabel
L'hereder de la corona d'Aragó, anomenat Ferran, hereva del regne de Castella; els dos estats seran aviat regits en el que en diríem una confederació que prepara d'una manera immediata la unitat peninsular que serà un fet en els successors de la parella "catòlica". Però una ~~xxxxxxx~~ de les parts, Castella, està ja buscant la seva hora millor i més famosa, en tant que l'altra ja es veu com estava de desfeta. En el punt àlgid de la discronia Castella-Catalunya és quan s'inicia la història moderna de la península: a partir d'ara Castella, dominant la major part del territori, reconqiliada en el seu si, portada per una dona singular, dominadora, creativa, mística i pràctica alhora, i a més amb una estructura social compacta, no gastada encara, en la qual es mesclen factors d'una democràcia precoç i d'un nou autoritarisme mesiànic, inicia la seva gran aventura en la qual els encadenaments dels fets es mostren especialment feliços - consumada la reconquesta, troba l'esperó de la descoberta i conquesta d'Amèrica, la qual, al seu torn i passats els anys, ~~la~~ ^{Castella} destruirà com destruirà a Espanya. Catalunya queda esmarjada, empobrida i sense pes específic. Simplement és un residu, una molèstia per a ser manipulada.

LES GUERRES PERDUES.

Són aquestes les condicions en que s'inicia a la Península l'Edat Moderna al segle XVI. A partir d'aquests fets i durant quatre segles, Catalunya perdrà totes les disputes i les guerres, per si mateixa o per aliança amb els perdedors, però es mantindrà una peculiar continuïtat, malgrat tot. Durant quatre segles, en els quals hi haurà heroicitats i baixeses, Catalunya no forneix al governament de la península gairebé cap polític, ben pocs funcionaris, escassos militars; sí, en canvi, alguns bisbes. Catalunya es troba renunciant a la participació en l'aparell de l'Estat. Rebutjada o inhibida? Potser una coincidència de les dues causes. Però en tot cas, una arriscada manera de jugar -o haver de jugar- amb les seves cartes només.

Primera guerra perduda.

Heus aquí les coses del segle XVI. L'esfondrament de Catalunya és més real que no pas teòric. Si les institucions - Consell de Cent, Generalitat - permaneixen, ja són vassalles de l'esclat de la monarquia, que, essent bicèfala, brilla a Castella. En iniciar-se aquesta situació, Catalunya conserva els furs, els drets nacionals, dels quals se suposa valedor a Ferran el Catòlic, el mateix de Guadalupe i marit d'Isabel, en el qual l'astúcia política extremada, eclipsa la més mínima espurna creadora. Si bé Catalunya permaneceix jurídicament íntegra, la seva posició està extremadament afeblida pels fets següents:

La fatiga històrica. La recenta catàstrofe demogràfica. l'energia castellana. les

tot just aturades dissensions internes. la incipient però ja poderosa ^{l'Amèrica} corrent de riquesa metal·litzada que, oberta pel descobriment i la colonització, es canalitza exclusivament a través de Castella i en el seu benefici i que minimitza el valor del subtil i secular entrellat del mercantilisme mediterrani, per altra banda fortament menaçat pels corsaris turcs i berberiscs.

Catalunya es replega sobre ella mateixa, no es dissol. I en quedar apartada de l'època castellana, no en paga el peatge que tot camí esplendorós exigeix; en tant que Castella s'esmerça en el seu destí - es buida ~~xxxxxxx~~ dels homes més aptes que van a la conquesta o a la guerra i aplica les riqueses americanes a la crida de realitzar la mística ~~xxxxxxxxxxxx~~ imperial i catòlica a Europa -, Catalunya es "capitalitza" en sí mateixa.

Segada la seva vida nacional, històricament k.o., els homes d'aquesta terra es dediquen amb fervor al treball. La terra, la mesura, dona el camí a seguir. L'estructura de la propietat agrària sorgida de la guerra remença i de la sentència de Guadalupe, tot i que encara conflictiva

Guadalupe ^{les conquestes} obliga al pagament d'unes sumes per a que els ~~alliberaments~~ ^{arbitratges} tinguin efectivitat; dels homes que lluitaren la remença, els uns poden pagar-ho i els altres no; això donà lloc a que mentre molts dels remences accedeixen a una ~~diem-ho~~ "burguesia pagesa", molts d'altres ~~segueixin~~ esmarjats dins ~~un~~ d'un nou planteig, que es preténia més anivellador. Hi ha, a més, petits nobles que havien quedat empobrits. Aquesta massa, desgallada dels dos camps, marginada, ressentida, uns pel que no han guanyat i els altres pel que han perdut, dona lloc al bandidatge, potentíssim en el XVI, justament quan arrenca una prosperitat tant en el camp com en la ciutat. Simultàniament cristal·litza la institució de l'"homen", factor de permanència, a través d'una fórmula hereditària "totalitària", de la individualitat del gruix de la unitat de propietat i explotació rural, el "mas". Així és com tot a cop es produeixen les figures de l'"homen" i del "bandit", conseqüències oposades, l'una instal·lada i l'altra esmarjada, d'unes mateixes causes. Posteriorment, quan les activitats artesana i fabril prenen importància, la massa flotant del bandidatge s'anirà reconvertint a proletariat, aportant una part de la força de treball procedent de l'energia del camp al refloureixement de la riquesa urbana

ofereix ja els estímuls de la dedicació i el treball. Si bé no reb riqueses fabuloses Catalunya tampoc no sofreix el desgast ni el cost del poder i té una estructuració econòmica ocasionalment més feble però més coherent que no pas Castella. La moneda no sofreix els xocs inflacionistes que atueixen la castellana i el país treballa: les fargues del Pirineu -on ~~uns~~ carbons pobres i minerals de ferro dubtosos havien originat l'implantament mitjeval d'una metal·lúrgia- es reactiven, s'instal·len molins de paper, de teixits, forns ceràmics i de vidre, les draçanes construeixen, sovint per encàrrec reial per a la lluita contra el turc, a tot el llarg de la costa. Corders, velers, manyans, calafats, fusters, tenen feina.

Però, al mateix temps, la seva personalitat política es va erosionant. Aviat Catalunya té virreis que manen en nom de la monarquia de Valladolid, l'idioma ~~castellà~~ ^{castellà} suplantat el català en la documentació oficial, la fórmula híbrida "Principat" serveix de terme mig entre el "comtat" original i el "regne" que mai fou aconseguit, la força militar es paral·lelitzava en ser introduïts soldats reials, és a dir, castellans, a redós de les disputes amb França. A aquesta situació els organismes catalans responen amb més submissió que gallardia: si invoquen els furs és per a reduir les fiscalitats que Castella, ja en el declivi que ha de mantenir daurat, es veu forçada a exigir quan el metall americà troba dificultats a arribar i les fonts de finançació que havia trobat a Anvers i Amsterdam se li tanquen a causa de la pèrdua del

crèdit

de la monarquia espanyola i al deterior del seu domini als Països Baixos. Quan es produeix, sota Carles V. un aixecament contra el monarca a Castella -el cas, esdevingut famós i injustament controvertit, dels "comuneros", com més tard a València creix la revolta de les "germanies" - la Generalitat, que reb missatgers dels sublevats, s'afanya a comunicar-ho a l'Emperador.

Serà més tard, quan les fiscalitats apreten fins estossinar els poderosos i l'oligarquia es veu menystinguda pels virreis que, de passada, actuen d'una manera brutal, "ocupant", contra el bandolerisme justament revifat a causa de les extorsions de la tropa reial, que fins i tot la mesocràcia que domina les institucions pren una actitud decidida contra el domini central; però haurà estat el poble qui s'ha jugat la pell pels camins del bandolerisme primer i després per la revolta frontal. Efectivament; mana Felip IV, el rei de Velàzquez, quan el 6 de Juny de 1640 escamots de segadors trashumants entren a Barcelona i porten a terme una dura venjança contra l'ocupació, el despotisme, les depredacions i també contra els traidors interiors. Per un molt breu lapse, de dies, Catalunya es proclama república, però totseguit es posa sota la protecció de França; aquí s'inicia la guerra de Secessió. El monarca espanyol contraataca i la seqüència s'acaba amb l'expulsió dels fradesos i la pèrdua per a Catalunya i la corona espanyola dels comtats transpirenàics del Rosselló i mitja Cerdanya que passen definitivament a França.

De l'episodi en queda en el país una profunda desconfiança envers Castella, una gran tendresa envers la pròpia terra (el crit de guerra fou: "Visca la terra, mori el mal govern!") una dicotomia profunda entre la voluntat de ser de Catalunya i la voluntat castellana de dirigir. El cant dels segadors, una cançó de cadència lenta i trista que de cop s'arborava en esperonar a la violència (bon cop de falç, defensors de la terra bon cop de falç!) és, quasi quatre segles més tard l'himne nacional català.

I en queda també, de l'episodi, la continuació d'uns projectes creatius: la transformació en el règim de propietat agrària resultant de la revolta pagesa del segle XV, en rompre la estructura feudal i redistribuir parcialment la relació home-terra-propietat, si per una banda havia donat lloc a unes situacions crítiques -guerra, bandolerisme- també havia creat les pre-condicions necessàries que havien de fecundar pel mitjà del treball els anys a venir. Malgrat al trauma de les guerres hagudes i de les que vindran Catalunya ja no queda postrada, sinó que es revifa diríem poderosament i augmenta la seva riquesa, la riquesa que els seus "límits" li senyalen. Després de la Guerra de Secessió i fins la de Successió, és a dir al llarg de dos terços, dues generacions, del segle XVII, es preparen els mòduls que permetran el relleu del XVIII. La moneda, depredada, es reenforteix, a un ritme relativament ràpid, la producció s'organitza d'una manera espontània, el camp forneix de braços la fabricació, vol iniciar-se una rudimentària formació de capital industrial i comercial. Mentre Castella es debat, atrapada en els restes de la seva glòria, Catalunya, anul·lada políticament, s'identifica més i més en el treball i la creació de riquesa. Podria dir-se que aquesta persistència en la desfeta i en la continuïtat més enllà d'ella defineix a Catalunya.

segona guerra perduda.

En començar el segle XVIII a la península se li planteja una altra qüestió, aquesta dinàstica, d'àmbit internacional. Des del nét dels Catòlics, Carles I d'Espanya i V d'Alemanya, la dinastia havia estat la dels Austries, la qual quedà esgotada per la paulatina decadència espanyola i la intrínseca a la pròpia família. Els Borbons francesos havien intervingut repetidament, o intentat intervenir en els afers espanyols

trobant-se en un moment esplendorós -Lluís XIV- cobejen el decrepít tron espanyol, manera de fer-se amb la baluerna de l'imperi espanyol, al qual Anglaterra burjava des de la perifèria. ~~Rex~~ Mitjançant els jocs propis d'aquests afers, els francesos instal·len a Madrid com a Rei un nét del francès - Felip V. Catalunya pren el partit del pretendent ~~austríac~~ de la família dels Austries, al qual, naturalment s'ha aliat Anglaterra, i l'instaura rei a Barcelona; els territoris de l'antiga confederació -Aragó, València, Mallorca- ^{mitj}adhereixen aquesta postura; i, naturalment, s'inicia la guerra, durant la qual, Catalunya es converteix en potència peninsular, afalagada pels seus aliats, els Austries, Anglaterra, capital, amb cort reial i tot, d'una de les dues Espanyes. Com és que Catalunya que dues generacions abans s'havia desangrat en guerra contra la dinastia austracista ara ~~n'és~~ n'és paladí contra els antics aliats de la guerra de Secessió, els dinastes francesos? D'aquesta experiència n'havia quedat un odi contra el "gavatx", l'aliat que fallà i ara en el Borbó hi reconeix a més l'enginy centralitzador propi d'aquesta família. Així és com el Principat sustenta amb tota bel·ligerància la lle^gimitat d'un Austria!

La guerra té diferents alternatives, setges i contrasetges que ja foren sobre Barcelona i acabà amb la victòria de Felip, el Borbó, el 1714 en un duríssim assalt contra la capital.

Felip es demostra un governant "eficaç" a la manera dels totalitaris posteriors amb uns tocs de tecnocràcia. Pretén extirpar el mal de socarrel, fer la unitat d'Espanya per la castració dels òrgans diferenciadors. Reprimeix ~~el~~ inmisericòrdia, exilia nombre de gent, desmunta tota la institucionalitat catalana -Consell de Cent, Corts, Generalitat, tot queda cancel·lat- anul·la l'antiga divisió administrativa i crea les ~~pro~~ "províncies", amb "corregidores" i demés, introdueix un funcionariat no català, construeix una "ciutadella" derruint barris sencers, per a "vigilar" la capital rebel... Felip V, és el primer governant "modern", eficaç a Espanya. Obté una estabilitat: primer castra i llavors administra bé els castres.

Catalunya, que per un moment havia somniat en intervenir en els afers peninsulars des de la plataforma del seu apoi a la llegitimitat austríaca, reb la dura lliçó, i, anul·lada com a pseudo-estat, es reclou una vegada més en ella mateixa i en el què és la seva força.

Els mecanismes regeneradors, tornen a funcionar: és aquí on el territori guanya les batalles que perd en la guerra. El segle XVIII pot ésser considerat -igualmente que ho són el X i el XIII- com a "fundacional". I en això, com no podia menys de ser, ^{la demografia} un creixement galopant que dobla la població del Principat en el transcurs de ^{tant} 70 anys, actua com impulsor bàsic; en aquesta força del nombre dels homes, canalitzada en unes estructures agràries que deixaven uns marges de llibertat colonitzadora interior i també per una tradició ininterrompuda que d'artesanal s'ha convertit en francament fabril enfortida per un sentit comercial molt acusat, Catalunya ~~es~~ troba definitivament embalada en la conquesta de la seva riquesa interna. Hi ha uns excedents relatius de població que troben activitat immediata, esperant-los; són molt importants els moviments de població del camp cap a les viles - no ja només Barcelona, sinó tot al llarg de la costa i de la depressió pre-litoral que tenen un floreixement molt gran- però, alhora, la producció agrícola augmenta i es roturen noves terres: se'n dessequen de pantanoses, comença el conreu de l'arròs majorment en el delta de l'Ebre, es fan canalitzacions per a regatge, ~~apareix~~ ^{apar}ix, en extensions molt importants, la vinya, la pro-

fills menors de propietaris als quals la mecànica successòria en favor dels primogènits rebutjava dels masos, bo i donant-los una dot consuetudinàriament establerta, i l'altra de la pobrella, fills de gent sense terra o de masos pobres. Així, el desenvolupament urbà fonamentat en l'extensió de l'activitat comercial i l'amplificació de la fàbrica, es nodreix en bona part del capital i la mà d'obra originats en el camp. Aquests són els mòduls socials dels quals sortiran en el XIX la burgesia industrial i les masses treballadores, que tindran la seva eclosió en el XX.

En la conjuntura econòmica favorable que la península unificada sota els Borbons viu en bona part d'aquest segle XVIII, Catalunya torna a capitalitzar. El moviment intern de mercaderies és molt accentuat i també s'activa l'extern, vers i des d'altres països

entre ells, els de Sud Amèrica, un cop aixecada la ~~xxxxxxxxxxxx~~ prohibició de comerciar-hi pel fet del monopoli que en el tràfec amb el seu imperi havia imposat Castella des del descobriment. De fet, aquest imperi, que tan car pagava, s'havia ja escapat de les mans de Castella. La sobreestructura virreinal damunt la massa autòctona i la mestitzada, era impotent i estava absent de la realitat independentista que s'anava covent. D'altra banda, nous poders -Anglaterra, Holanda - que havien començat la "persecució" de l'imperi espanyol des de la seva perifèria per la via corsària, s'havien vist finalment reconèixer uns drets de fet de comerciar,

i això, aquesta dinamització mercantil, dona lloc a reactivació de sectors que havien estat esmortïts -la construcció naval, per exemple- i també ~~xxxx~~ al desenvolupament de dues figures empíriques en les quals la dinàmica comercial troba la seva fluïdesa. Simultàniament a la importància presa per la masia i les viles rurals en l'àrea agrícola, la "barca" i la "botiga" la prenen en el quefer comercial

La botiga, que no ha d'entendre's com una "tenda", és un petit -i, en instàncies, crescut- complexe de funcions comercials que es compensen, molt sovint en una sola mà, que sol ser transmès familiarment, i que van des de la importació de productes fins a la seva venda al detall, cobrint també si cal l'exportació de mercaderies i, eventualment, la transformació de semi-manufactures.

~~xx~~ La "barca", concepte que, igualment ^{com} que el de "botiga" supera el ~~xxxxxxx~~ de tenda, excedeix el de simple "nau", és una associació més o menys nombrosa d'armador, fletadors i comerciants que pren cos en aquesta figura mercantil, la funció de la qual és el transport-venda-compra-transport-venda de mercaderies, en viatge rodó, que a vegades es limita a una sola operació i d'altres, persisteix en diverses, cristal·litzant en la "companyia". Vi, aiguardent, obra de construcció -rajols, rajoles- cuirs^{os}, teixits formen el bloc de l'exportació, mentres que teixits, cotó, sucres, fustes precioses, componen la major part de la importació.

En aquests dos instruments, "barca" i "botiga" i en llur perllongació que és la "companyia" s'exercita i afina el tarannà mercantil de les classes dinàmiques del país. Sota la "pax borbònica", en la qual aparegueren sobirans car-

tament creadors -posem per cas Carles III-, Catalunya que políticament és un borrell, s'entrena en el correcte ús de les seves habilitats.

Les quals han de ser posades també en joc a Madrid. Efectivament, les fabricacions catalanes necessiten protecció aranzelària per al seu desenvolupament, i les classes dirigents del país malden per a obtenir de l'Estat l'obertura del mercat ^{intern} primer, cosa que s'aconsegueix, justament sota el dit Carles III, i tot seguit, quan la situació americana es deteriora, vers la implantació d'unes fortes barreres proteccionistes a la península.

Així Catalunya es prepara per a tornar ser en el XIX una força mercantil-industrial, però ara sobre l'àmbit ibèric, gràcies a un proteccionisme duaner que, mendicat i aconseguit, l'afavoreix fortament però que repercudeix d'una manera negativa sobre la resta dels pobles hispànics. Ara bé: Pot assegurar-se que en una situació de lliure-canvi, sense que el proteccionisme hagués donat a Catalunya, i a algun altre mínim espai peninsular, una posició de privilegi, Espanya, rosegada per la descara, els favoritismes, la passada grandesa i els problemes morts sense enterrar, hagués tingut un destí millor del que va tenir? Prou s'aixecaven veus Ebre enllà, i eren veus fonamentades i bones, contra la gravíssima inèrcia social i econòmica que s'estenia per la major part del territori controlat per un règim de propietat absolutament esterilitzador, però els qui bé parlaven eren silenciats o exiliats. Espanya, que, a cavall de Castella, havia tingut la seva gesta, la seva èpica, no havia tingut la seva revolució, quelcom que d'alguna manera fos una revolució; de fet l'"imperi" li havia escamotejat la "revolució" necessària, l'explosió d'energia interna que, sigui com sigui, sempre ha canviat les coses; pocs pobles en el món han estat tan manipulats pels poderosos, pels frívols i pels tòpics, unes forces estranyes, furtives i descarades alhora, que el sotmeten i l'espremen. Així passà a començaments del XIX amb la Guerra de la Independència contra "el francès"

A cavall dels dos segles, hi ha l'esclat de la Revolució Francesa i l'episodi de la invasió napolèònica de la península. Si la primera tingué a Catalunya un important efecte retardat ~~xxx~~ en la creació d'una mentalitat republicana i laica, la lluita contra els exèrcits imperials no va tenir aquí el caràcter d'epopeia que alcançà a molts altres llocs part d'enllà de l'Ebre. Inmersa en una atonia política tant com en una febre de treball, Catalunya no produí ni guerrillers de nom ni il·lustres afrancesats; tampoc la contundència fresca dels mariscals francesos totjust passant la ~~xxx~~ frontera no hagués permès gaires floritures resistents. Hi ha, està clar, les anècdotes -l'obstinada resistència de Girona, magnificada per la tosuderia militaroida d'un general paranoic i d'altres fets que ha estat la llegenda que els ha magnificat- però la realitat fou que Catalunya no s'embarcà en la guerra amb el meravellós ardor amb que el poble ho feu en altres llocs peninsulars. I per això no hagué tampoc de viure l'enorme frau de veure que la victòria passés a benefici internacional d'Anglaterra i ^{seu país} el trobar-se amb que la reinstauració de l'emblema que l'havia convocat, el rei i, correlativament, la ~~pàtria~~ ^{pàtria}, prenia la forma del més imbècil despotisme que mai no havia tingut.

El XIX

La centúria del XIX és a Catalunya la de l'embalament industrialitzador.

La lenta i secular progressió de les estructures bàsiques pels graons d'un lliberal-mercantilisme peculiar —a vegades manifest, d'altres incrasil·lad— han portat a una condició diríem òptima per a l'assaig industrial. Quan els gustos i les maneres es tenyeixen dels arboraments i les llangors romàntiques, quan la gent es meravella de la monstruositat ~~modèl·la~~ docil del maquinisme, prenen arrencada a Catalunya dos fenòmens: l'un general a Europa, el proletariat, l'altre, peculiar d'aquí, el catalanisme.

L'aparició d'una nova font d'energia, el vapor, amb els avenços tecnològics que se'n deriven, fa que es transformi el poder del diner en permetre-li la concentració de la propietat dels costosos mitjans de producció —domini sobre eines i producte que dóna lloc al capitalisme—, alhora que motiva l'eclosió del proletariat, amb la progressiva minva relativa de l'artesanat, l'aportació del qual, és a dir, el seu valor de transacció, és només la força de treball, això és, temps i esforç. Ha resultat evident que el domini de la societat ha estat del primer i no pas del segon. Hi ha un candor i un entusiasme innocents de cara a les meravelles del progrés, innocents i alhora, justificats: la màquina, el treball de la màquina, havia d'alliberar l'home; de fet el segle XIX és la dura aurora d'un dia difícil i segnant.

Com es produeix el catalanisme? La situació d'Espanya en aquests cent anys que fan el segle és un caos somort que de tant en tant erupciona. Espanya, gràvida de problemes morts i de problemes nonats, només aborta continuament, mai no pareix; vist a llargues gambades, hi ha els següents esdeveniments en la història peninsular: la guerra de la independència, la instauració del despotisme, un fort intent lliberalitzador, il·lustrat, i aviat capolat, una guerra successòria, itinerant i difosa entre dues branques dels Borbons. L'intent d'instauració d'una altra dinastia, forastera, ~~model~~ del qual, per excepció, en fou protagonista un general català. La implantació d'una breu república que morí jove i hàctica, restauració monàrquica, constitucional, amb dos partits turnants (model anglès) que provoca la instauració i pràctica intensiva del caciquisme, desastre colonial final del 1898.

Entremig, multitud de "pronunciamientos" militars i també d'intents localitzats de rebel·lió popular radicalitzada, aviat i feroçment dominats. La història immediata es fa en les sales, o en les cambres, dels palaus i en els "cuartos de banderas" de les casernes. Només cal seguir algun dels escriptors castellans de l'època per a adonar-se d'una amargor profunda i existencial.

Catalunya fa semblant d'anar fent, força al marge d'aquesta situació i ben poques vegades sonen noms catalans en la dramàtica picaresca, ni en bé ni en mal. S'està creant a ritme forçat una poderosa burgesia que s'obsessiona en els seus negocis, que "veu" la seva oportunitat i que, en general, només preten de Madrid avantatges per als seus productes. A més, aquesta burgesia, en la qual es definirà el catalanisme, està per una banda dedicada a la re-creació dels signes del particularisme català i per l'altra en l'intent d'absorbir per anul·lació les tensions que es produeixen amb el proletariat.

Efectivament, ja dins la primera meitat del segle s'han produït les primeres vagues i organitzat les primeres associacions de treballadors per a la defensa dels seus interessos de classe; d'altra banda, la burgesia, les "fàbriques", també s'agrupen en llurs organitzacions. Les condicions de treball -els horaris, els jornals, la salubritat, el treball de dones i infants- són realment brutals, com per altra banda ho són pertot en els inicis de la capitalització industrial efectiva; el burgesà s'apropia del "carisma" que li dóna el fet de ser el propietari de la meravella mecànica, creix una "primera mentalitat empresarial" resultant en una mena de retorn a ^{un} ~~l'~~edat mitja. La capitalització a costa de la mà d'obra no té precedents perquè està ~~maximàlitzada~~ potenciada per la màquina.

Quan un primer automatisme s'extén -majorment les selfactines el 1844- els obrers incendien fàbriques en veure en risc el seu mitjà de subsistència: als fums de la primera indústria s'hi sumen aviat els de les primeres convulsions socials. Però, com era lògic que fos, el maquinisme es va imposant, majorment en la indústria tèxtil, de molt la més important: s'importa maquinària, se'n construeix, creixen les importacions de cotó -entremig, s'inaugura el primer ferrocarril de la Península, el de Barcelona a Mataró -en un terme de sis anys la força de vapor instal·lada es multiplica per deu. La concentració capitalista avança a ritme accelerat.

Els brots i esclats de lluita social sovintegen; les organitzacions obreres són cada vegada més poderoses i per bé que intermitentment prohibides pel poder llur ~~maximàlitzada~~ existència s'imposa. És aquí on hi ha la falla de la burgesia catalana, en molts d'aspectes tan creativa: la seva "ideologia" al llarg de la primera meitat del segle és d'amplada peninsular; l'optimisme maquinista, amb un lèxic i una emblemàtica tan ~~maximàlitzada~~ característics, la coherència interna al grup, fan que imagini una nació espanyola regenerada per la revolució industrial que està centrada en el propi territori; però voltada de contradiccions insuperables -la necessitat del proteccionisme, el permanent conflicte obrer- ha de recórrer continuament al pacte conjuntural i a ~~la~~ l'ajut de Madrid dominat per l'oligarquia terratinent i la intriga de cambra.

L'eix de la política espanyola es temsa entre dos poders: l'un ~~maximàlitzada~~ -diem-ne el castellà-andalus- tradicional, plutocràtic, terratinent, detemptador del butlletí oficial i, si el cas arriba, del poder repressiu, i l'altre, el català, de nova creació, apolític, dinàmic, en aparença desimvolt però en realitat profundament pussilànim. En aquesta tensió, a la qual s'afegeix també la burgesia de la metal·lúrgia basea, ^{incrementada} ~~a la qual se suma~~ aviat ^{per} la seva capacitat d'organització financera -cosa que falla a Catalunya-, grans extensions de l'Espanya queden sumides, gairebé anònimes.

S'ha criticat molt a la burgesia catalana la seva debilitat, la docilitat al poder oligàrquic, enemic natural seu, i a vegades, segons els vents de la conjuntura, la seva rebeldia al mateix poder. ~~maximàlitzada~~ Cal comprendre però que amb això responia d'una manera correcta als propis incentius de classe, en una situació peculiar. La burgesia catalana si bé tenia prou pes per a influir a nivell nacional no en tenia prou per a enfrontar-se per si sola, pel mitjà d'una incorporació en el

poder polític, als propis problemes, majorment el que significava la utilització del proletariat. Si la burgesia catalana era progressiva en les formes, havia de ser, per condicionament congènit, retrògrada en el fons.

Cal veure que la història peninsular, marcada per uns fets tan grandiosos com enganyadors, ha estat més un llarg debatre's en una trampa d'impotències que no pas una lluita en sentit progressiu. Això significa que en aquesta història hi ha hagut unes "absències" molt importants; en un moment donat faltava el "pont" que havia de portar cap a una nova època i Espanya es quedava en la "seva història" però distanciada de la "història"; en aquestes condicions naturals, la burgesia catalana no podia ser una burgesia frontal, sinó una burgesia tangent, d'hivernacle i per tant no madurada en un ambient natural. La burgesia catalana, afeblida pels seus propis objectius que la justificaven com a classe, no aconseguió transformar l'estat espanyol ni vèncer l'enorme inèrcia còsmica de les estructures de la societat peninsular; la ineptitud de Madrid i la debilitat de Catalunya en la seva burgesia no podien abocar a altra cosa que la ruptura.

És llavors quan la burgesia catalana s'alveola en el particularisme català, el catalanisme. El progrés de l'espai català ha estat aparatós en unes poques dècades. La indústria, el comerç viuen una febre creadora, s'amassen fortunes, les arts aplicades prenen un vol extraordinari ben visible a tantes bandes de Barcelona i altres llocs que tindrà el seu moment gloriós en el modernisme i subseqüent noucentisme. Catalunya -Barcelona- és capdavantera en innumbrables iniciatives que donen a la capital un tenor europeu. La cosa frívola, la cosa lírica -ja hi ha el Gran Teatre del Liceu-, la cosa sumptuària imposen en els barris burgesos un aire d'arcàdia plutocràtica de tant en tant ferit per l'esclat de la bomba, del disturbis sagnant. L'Exposició de Barcelona del 1888 fou una trompetada de la potència del territori, de la seva creativitat. El país conté una estructura industrial pariona de la de regions europees, i ja a finals de la primera meitat del segle l'interès per la llengua i per la pròpia història s'han avivat d'una manera sorprenent després d'un segle i mig de derrota; aquest renèixer, es guanya un nom ~~xxxxxx~~ escaient: la Renaixença. El "prestigi" de ser català creix, avalat per un passat que havia estat gloriós i després va ser humiliat, però que ha permanscut en l'idioma, en els monuments, en el cost, en la tradició històrica, fins i tot en l'amabilitat de la geografia, i també per la realitzacions d'una riquesa industrial, comercial i cultural de creació recent i absolutament singular en el conjunt peninsular. En l'ànim catalanista s'hi realitza una síntesi no gens crítica de la història nacional: les èpoques glorioses han estat resultat del "geni" dolç i fort de Catalunya, les derrotes, han estat "traicions" dels altres; i no ha estat conjuntural, tot ha estat melofrantic. El ser català és una forma de "perennitat" prou demostrada.

Mentres la imatge que "dóna" el conjunt peninsular és de pinto esquima que es reflecta en el tòpic -en un extrem la "frivolitat transcendent", els toros, els pronunciamientos i en l'altre la desesperança real-, la que "dóna" Catalunya és la de la latoricitat burgesa, l'afany; i, talment Pigmalió de Galatea, Catalunya queda enamorada d'aquesta imatge que s'ha fet. En el fons, com no podia menys de ser, hi ha quelcom de narcisisme, però en tot cas d'un Narcís alliberat de la pura passivitat contemplativa, ans al contrari, ben actiu.

Simultani a l'èxit econòmic de la burgesia, creix el renéixer literari i l'artístic en general; la llengua que ha estat pràcticament abandonada com a instrument de creació, refugiada en el poble només, durant generacions, rebrolla en poetes i escriptors que la recullen del poble. Es tornen a celebrar els Jocs Florals - justes poètiques d'origen mitjeval en les quals el primer guardó és una "flor natural" i els altres dos la "viola d'argent" i l'"englantina d'or"! - , apareix, el 1879, fundat per l'esforç realista i visionari alhora d'un escriptor - Valentí Almirall - el primer diari en català (catalans, per bé que escrits en castellà, han estat els primers diaris peninsulars), tenen lloc els primers congressos catalanistes, es ~~funda~~ funda la Lliga Regionalista, s'estableixen les bases d'un catalanisme que en diríem "tradicional".

doncs

L'empenta econòmica i les seves realitzacions es troben incorporades en un context socio-cultural definit en sí mateixⁱ en contrast amb el que globalment és la resta de la península en aquests mateixos camps. És absolutament coherent que una construcció d'aquests components com és el catalanisme, hagués de derivar cap a la politització. Res que sigui alhora històric, social, econòmic i cultural pot deixar d'esdevenir polític, per quant política és la qüestió inevitable de les fraccions inevitables; el catalanisme ha d'esdevenir polític per "fatalitat biològica" diríem, malgrat que, encasellat en la seva gènesi econòmica i romàntic-literària -la qual cosa no li minva gens la seva realitat- pugui repugnar-li la política. Aquesta paulatina derivació vers la plasmació política del catalanisme, cristal·litza en la Lliga Catalana, en la qual es transforma la inicial Lliga Regionalista, ^{general on} ~~on~~ la qual es cohesionava el cos burgès i "culte" de la societat catalana, i per tant, interlocutor vàlid dins del joc del poder que es juga a Madrid. Aquesta Lliga, pertànyer a la qual dectava ja un cert signe d'estandíng com a mínim benestant i sempre benpensant, no tenia cap enemic a la dreta -l'església li donava tot el seu apoi també- però els tenia tots a l'esquerra. En el camp polític hi havia les forces federals republicanes, "els Federals" que els deien, hereders del programa de Pi i Margall, un català que havia estat president de la fallida República del 1873, Moisès dolç i benèvol del federalisme espanyol, de clara manifestació republicana i intenció "iberista", les idees del qual -clares i netes i per tant aparentment utòpiques- penetraren molt fonament en el poble mig i es tocaven a vegades amb les anarquistes. I en el camp social, el terreny de les classes, la Lliga tenia necessàriament enfront tot el proletariat -malgrat uns fragmentats intents paternalista-beats que mig reeixiren en la creació de "colònies" fabrils-, fortament influït per l'ideari àcrata.

El moviment s'ha anat desenvolupant amb força creixent, com una necessitat vital de classe. Si ja en el segle XVIII s'havien produït motins populars de base obrera, en el XIX, la lluita fou aferrissada. Enviats de la Internacional prongueren aviat contacte amb les agrupacions espanyoles, i d'una manera important, amb les de Catalunya donada la concentració industrial del territori. Quan, tan aviat, es romp la unitat del moviment obrer internacional, les agrupacions de Catalunya es decanten en principi vers la tendència marxista, organitzant-se la U G T (Unió General de Treballadors) instrumentada pel Partit Socialista Obrer Espanyol, (II Internacional); a-

questa organització obrera, fundada el 1888, inspira la dinàmica reivindicativa dels obrers a Catalunya durant el final de segle, però aviat la gran massa treballadora se n'aparta, justament perquè el lligam UGT-PSOE (Unió General de Treballadors-Partit Socialista Obrer Espanyol) inclinava sovint el sindicat a un pactisme conjuntural amb el poder; l'eventual discòrdia entre les directrius de l'organització i la base provoca accions laborals "salvatges" i creixen i s'aviven les recriminacions recíproques. La desharmonia es resol en avantatge de la línia bakuninista i el prompte crepuscle de la UGT a Catalunya és coincident amb l'aparició de la CNT (Confederació Nacional del Treball) que ràpidament adquiereix una força enorme i de la qual se'n deriva la FAI (Federació Anarquista Ibèrica). Ambdues organitzacions, la sindical i la àcrata, seran forts protagonistes dels esdeveniments immediats que desemboquen en el gravíssim estiu del 1936. ~~XXXXXXXXXXXXXXX~~. L'espectre de les forces socials a Catalunya a finals del XIX va des de l'infraroig de fraccions obreres adeptes de l'atemptat, nihilistes, reponent vagament a una teorització nietscheana-anarquista, fins ~~xx~~ l'ultra-violeta de l'Església entreverat del rosa de la burgesia més conservadora; entremig, un gruix sindical no violent, despolititzat però solidari i resolt, uns pocs adeptes a les directrius ugetistes i a la doctrina del PSOE, uns partits d'importància creixent que arrencaven del republicanisme ~~XXXX~~ laïc i federal de Pi i Margall, amb base en la classe mitja "popular" i també en les zones rurals, i una dreta tèbia, vagament progressista en lo social, d'inspiració cristiana, que no reïx a penetrar en el poble.

Es amb aquest sistema de forces que Catalunya, dins l'angoixosa problemàtica peninsular, clou el XIX. S'inicia ja el XX, l'ara gairebé.

el XX

es comença amb un revivament, una acceleració de tots els factors d'agressivitat que ~~XXX~~ la situació peninsular, i dins d'ella la catalana, comporten. La contradicció espanyola va posant-se progressivament en carn viva, cada vegada més i més, tot el territori acòrd de repressions històriques, terriblement acomplexat, cercant solucions i trobant impotències. El poder subjacent -la terratinència, la noblesa, tan estretament lligades l'una amb l'altra, amb la benedicció de l'església-, és fort, obtús, viciat. El poder visible, els governs que han de donar l'únic cara, es veuen i es desitgen per a mantenir un mínim d'aparença. Els intel·lectuals, la reconomenada generació del 98, Unamuno, Azorín, Valle-Inclán, etc, tots ells de procedència litoral -basca, llevantina, gallega, andalusa (no n'hi ha cap de català, bé que Margall és qui més s'acosta al seu sentit)- han redescobert Castella en les seves essències, i bo i blasment amb amargor la brutal decadència vivencial espanyola, senten l'encís inevitable i cert de l'àrea castellana, l'idioma, el paisatge, la singular història, la profunditat contemplativa, la mística, el poble sofert ~~&~~ amb una vella sabiduria resignada de generacions, i contribueixen a crear una forma de regionalisme exclusiu, de castellanisme. És curiós que hagi estat gent perifèrica ~~xxx~~ qui va ornamentar subconscientment aquest centripetisme: la omnipresència castellana, adjectiu-

tivada d'"espanyola" es feu més viva per la indiscutible força creativa d'aquests homes : Castella, esgotada, reneixia de les seves cendres encarnada en matèria prima d'un intel·lectualisme d'una valor estètica i filosòfic molt grans i peculiars. L'Exèrcit, definit per una superfluïtat medallera i una abundància extravagant d'oficialitat, troba en la guerra contra la insurrecció nord-africana de la zona del protectorat un camp d'exercici, de cruent auto-justificació, de "machismo" i ascensos pagats amb la penelitat i la sang de milers de soldats.

Aquests són els protagonistes visibles del trist escenari peninsular : oligarquia, exèrcit, intel·lectualitat rebel però alhora peculiarment alienada des del seu propi interior, governs tan grandiloqüents com ineficaces... Els titelles inoperants es mouen i el poble n'és espectador impotent, incapacitat per a protagonitzar-se ~~se~~^a si mateix. Sempre alguna força, algun interès, algun emblema, s'han apoderat de la protagonització de l'energia d'aquest poble peninsular: no ha fet cap "revolució" tot al llarg de la seva història, tot se li ha convertit en "crònica". Posat a no tenir revolucions, ni tan sols la revolució burgesa ha tingut lloc a el seu moment degut. En aquest sentit és notable la profunda passivitat de la massa central, de Castella: si Galícia, tan callada, es rebel·là en el XIX en moviments camperols, si Andalusia viu una extrema inestabilitat rural de tipus anarquitzant manifestada en sagnants episodis o en bandolerisme, qi Euskadi crea a marxas forçades una potent indústria de base i s'accentua en la seva personalitat diferenciada, si la mineria d'Astúries en fa una zona conflictiva, si Catalunya va transcorregent pels camins que anem explicant, Castella és la pura i simple docilitat. Hom pot ~~xxxx~~ fer tots els camins castellans sense trobar un conflicte, malgrat que tota ella sigui un problema.

A Catalunya es continua el doble diàleg, l'intern burgesia-proletariat, i l'extern, burgesia-poder central. En tant que el primer s'ha radicalitzat prenent els camins del terrorisme per una i altra banda -cauen fabricants i cauen líders obrers-, la controvèrsia amb Madrid transcurre en un nivell d'estira-afluixa entre interlocutors igualment poderosos. Els fabricants catalans -i, alhora, els grans vinaters andalusos, els cerealistes castellans, els ferreters bascos- veuen reconeguda la seva primacia amb la implantació d'uns aranzels encara més proteccionistes. En l'àrea de la gestió política, Catalunya obté el 1914, un status peculiar -la Mancomunitat de Catalunya- pel qual es permet a les quatre provincies que la formen -Barcelona, Tarragona, Lleida i Girona- d'actuar conjuntament i coordinadament en certs sectors de l'administració, tals com obres públiques i ensenyament, en els quals l'obra portada a terme per aquest organisme conjunt fou vertaderament important.

Malgrat que enmig de la discòrdia social, és notable a Catalunya la formació d'entitats de caire col·lectiu. A la relativa ineptitud financera dels catalans, se li oposa una tendència a l'estalvi, un apreci pel diner monetitzat i tocable, i això determina la creació i ràpid creixement de les caixes d'estalvi regionals i fins ~~itot~~^{tot} locals, que acquireixen un fort prestigi i potència; i, igualment, en la cosa cultural i formativa; a més de la important realització de la Mancomunitat, hi ha una florida d'entitats, ateneus, cercles, associacions obreres, la tasca educacional de les quals en la base proletària fou de gran alçany (només cal veure, quan es pot, la biblioteca d'alguna d'aquestes institucions, d'entre les poques que queden després de la catàstrofe de la

guerra civil, per a edonar-se de l'entusiasme, l'ambició, la informació i l'impuls d'aquestes activitats); i, encara, les escoles laïques, les associacions de socors mutus, les cooperatives de consum i en alguns casos de producció, obtenen a Catalunya una extensió i un nombre molt importants. Ve això a dir-nos dos fets correlatius: el primer, que l'obra de l'Estat espanyol en l'educació, en la previsió, en la relació social era insuficient per a Catalunya, i a continuació, que la societat catalana era una societat viva en la mesura de que s'afanyava en suplir d'una manera espontània i des d'ella mateixa, aquestes carències.

Els aconteixements, vistos en la perspectiva històrica, s'estalonen. El 1909 es produeix el que havia de ser conegut com la Setmana Tràgica, motí popular provocat per les lloves de soldats que eren enviats al marson nord-africà on curien a grapat sota el ~~comandament~~ comandament ple d'ineptituds de lamentables generals, i que s'inflama en odi contra les classes dirigents i dins d'elles, d'una manera especial, contra l'església. Nombrosos temples cremen a Barcelona i altres llocs de Catalunya en una tremenda explosió d'ira destructora, Una societat sobresaltada i convulsa va fent via cap a la seva desintegració; la guerra europea del 14-18, en la qual Espanya es manté neutral, proporciona guanys enormes als especuladors en vitualles que fornien als bel.ligerants, alhora que expremen el país de recursos de tota mena; conseqüència n'és una forta desocupació un cop acabada l'Europea, amb la continuació de l'agitació social. El període que s'inicia el 17 i s'acaba el 1923 amb la implantació a Espanya d'una dictadura militar, és d'una tremenda inestabilitat, amb vaguetes, lock-outs i atemptats -realitzats per mercenaris d'abds costats- que són el pa de cada dia. La incapacitat del sistema per a governar la península és cruentament manifest en les àrees punteres, una de les quals és Catalunya - l'altra serà, sobratot, Andalusia. Les malformacions de la societat peninsular es manifesten, en l'hora de la veritat, quan hi ha necessitat de regenerar la història, en un estat convulsionat continu en unes àrees, i, alhora, en un estrany, inèdit silenci en d'altres.

El cos peninsular avança cap a la Republica i la Guerra Civil. Haurà de passar, però per la dictadura militar -1923-1930-, que imposarà l'ordre, cosa que estava al seu abast, però no canviarà la situació de base, justament perquè no ~~estava~~ estava al seu abast. Es distingeix també el Directori militar - antecedent molt benigne del que s'haurà de sofrir anys després -per un vital desig de anul.lació del fet diferencial català. La Mancomunitat és cancel.lada i disolta la seva obra; això provoca la distanciament de la Lliga -el partit de la peculiar burgesia catalana- del govern, amb el qual cooperava, i també dona lloc a l'exacerbació del sentiment catalanista. Veuen aquests anys la integració de l'esquerra catalana, que no arriba més enllà d'unes formes de socialisme tebi, netes, però, a diferència de la Lliga, de qualsevol col.laboració amb Madrid.

TERCERA GUERRA PERDUDA

La República és un esclat candorós de l'esperança en el sentit de que és el triomf de les forces populars i, conseqüentment, la derrota de les que tradicionalment havien regit el país. L'alta burgesia, l'aristocràcia, el clergat en general, es reclouen en una expectativa temorenca, aparentment vençudes "des de baix" per primera vegada en tota la història peninsular. El 14 d'abril del 1931 és una festa llargament preparada en l'ànim popular més que no pas una subversió; la monarquia ha caigut de la mateixa manera que, tot de cop, es desmunta a sí mateix un moble corcat fins a l'ànima; però enderrocar un emblema, tot i que preu a punt per a ser enderrocat, no és encara "fer" història: el 18 de Juliol del 1936 dirà quant cert és això.

A Barcelona la República és proclamada abans que enlloc d'Espanya. Francesc Macià, líder romàntic del catalanisme d'esquerra, s'avança a instaurar la "República Catalana dins l'Estat Federal Espanyol"; aquesta joiosa declaració unilateral d'un federalisme ibèric, ha de ser desseguida i rectificada; l'estat no és federal, sinó unitari, encara que no rigorosament centralista; un estatut especial per a Catalunya haurà de ser negociat un cop establerta la nova constitució nacional.

Catalunya és capdavantera en l'ardor republicà que s'abranda pràcticament en tota la península; psicològicament, la república és l'eclosió d'un irredentisme múltiple, del vell anhel de dignificació de l'home i de la terra; ben cert que la tasca de la República era magna, ben enllà de la possibilitat de les seves forces i del seu tremp. Catalunya, portada ara políticament per l'Esquerra -ja que la Lliga havia estat esbandida per la seva adscripció a la Monarquia i pels nous vents socials que bufaven- obté el 1932 la promulgació de l'Estatut, situació d'autonomia molt àmplia en matèria administrativa, fiscal, educacional, serveis públics, ordre intern, judicial i legislativa en qüestions del dret privat. Un avantprojecte sotmès a votació en el territori català i aprovat clamorosament, és també aprovat, amb lleus retocs pel Parlament de la República. Catalunya tindrà el seu Parlament -que es reuneix justament en el recinte que Felip V havia fet construir per a "vigilar" la ciutat, la Ciutadella- el seu President de la Generalitat, el seu Govern. El territori es trobarà ser, altre cop, parcialment sobirà.

El nou règim espanyol és portat en la seva primera fase (1931-1933) per una coalició "republicana d'esquerra-socialista" que inicia una tasca a fons en el terreny educacional, i en el desmantelament del poder damoclià de l'exèrcit. No tan a fons ni de molt, és el seu treball en el problema de la reestructuració agrària: la feina que durant aquest període va fer en aquest aspecte, el nombre d'hectàrees distribuïdes o reagrupades, fou irrisori en relació a la magnitud del problema. A més, la força reaccionària enderrocada, es reagrupa totseguit -ja el mateix 1932 el govern ha de fer front i vèncer una sublevació militar- i els capitals fugen del país, en busca de refugi a l'estranger; encara, el tot està immers en l'onada de recessió mundial dels primers anys trenta. Ben aviat la República es troba en un vesper de problemes terrible; portada per gent de tarannà intel·lectual, religiós, "civilitzat", no passa gaire temps, en la circumstància extremadament conflic-

tiva que es vivia, sense que els seus enemics naturals de la dreta s'hi afegixin els desenganyats de la seva pròpia esquerra. Sorgeixen vagues, ~~xxxxxxx~~ disturbis sagnants -provocats per l'encariment de la vida i per la demora en embastir la reforma agrària-, que contradueixen els principis del règim, fent-li tirar peures al propi teulat. L'agressivitat sorgeix de nou, duríssima, i pràcticament estesa a tot el territori nacional; els espais dels dos signes antagònics d'aquesta única violència, conformaran ja sobre el mapa el que seran, en el 36, l'àrea de la sublevació i l'àrea de la fidelitat.

El règim té en Catalunya un reducte segur i comparativament tranquil, mai un enemic. I l'hi té per sentiments, per principis i també perquè sota la República Catalunya ha accedit de cop, a un terreny de diàleg viable amb la resta de la península. En l'àrea catalana, la feina es va fent amb entusiasme i ganes: ~~xx~~ l'estructura educativa es modifica i l'ensenyament és modular, no ja pels sistemes d'aquella època, sinó, i potser encara en una major mesura, en comparació als actuals a la península. Hi ha una il·lusió intensa per a "refer l'avenir": pot dir-se que tota la massa social catalana participa d'aquesta preocupació esperançada, fresca i hermosa. Catalunya es troba amb un important nombre d'artistes fortament integrats al fet nacional català: pintors, dibuixants, escriptors, poetes, arquitectes ~~elaboren~~ ^{sumen} la tasca d'establir una educació comunicada, oberta a totes les possibilitats. El país sent Catalunya recuperada, ahora que participant en la progressivament dura empresa de construir la República Espanyola.

En efecte, a mida que el temps passa, el règim no reïx a vencer l'anèmia històrica d'aquest país; la dialèctica en la vella pell de brau avança cap a la radicalització i la màxima agressivitat. Unes eleccions a diputats al Parlament de Madrid, el 1933, donen el triomf als enemics oberts i furtius de la institució i de les seves reformes; l'església, amb el seu domini del vot femení en grans zones, hi contribueix decisivament a aquest triomf, així com l'abstencionisme electoral manat per la CNT als seus ~~xxxxxxx~~ afiliats.

Pel que fa a Catalunya, és la Lliga qui la representa ara al Parlament Central, però bé que el Parlament català segueix majoritàriament en mans de l'Esquerra. La vella situació Catalunya versus Madrid es reproduïx, ara amb factors nous, i el conflicte no tarda a sorgir. El Parlament de Catalunya vota una llei en favor dels cultivadors petits arrendataris i la Lliga no vacil·la en recórrer a Madrid demanant la declaració d'inconstitucionalitat del projecte. El Tribunal espanyol que entén en qüestions de constitucionalitat, en mans de la reacció, així ho decideix. El conflicte de poders pren caire jurídic i es clou amb la derogació de l'Estatut després d'un intent de sublevació de la Generalitat ràpidament fallit.

Simultàniament s'ha produït una vaga general a la península que és ~~xxxxxxx~~ aviat dominat en pràcticament tot el territori, però que amb tot i això deixa encara lloc i temps a l'episodi heròic de la sublevació minera a Astúries. La vaga fou allí revolucionària i la confrontació poble-forces de l'ordre durà setmanes. Ho acaba una operació militar molt expeditiva, dirigida pel general Franco, en la qual intervingueren d'una manera decisiva forces mercenàries transportades des del protectorat marroquí, les quals organitzaren una repressió cruentíssima, de les que deixen sonyal.

L'odi social s'empara de la península i grups extrems s'organitzen per a l'acció.

La vella disputa de l'home amb la seva condició avança cap a una decisió. 1934. 1935. Febrer de 1936. Noves eleccions que porten a la majoria al Front Popular -coalició total de l'esquerra- enfront de la coalició de les dretes; Catalunya ha permès ser fidel, una vegada més, al seu republicanisme. 18 de Juliol del 1936. Espanya comença la seva guerra. Sobre la vella geografia, es traça el mapa de les dues Espanyes: el territori català -pot dir-se "el poble català"- està immediatament amb el govern legal, al costat -i dins- de l'Espanya republicana. La sublevació és instantàniament jugulada; s'erma al poble aquell 18 de Juliol, l'enemà de que l'exèrcit s'aixequés a Canàries i a Marròc, i ben aviat s'acaba la confrontació al nivell habitual dels "pronunciamientos" per a iniciar "l'hora de l'extrema veritat", la guerra civil.

Tota la misèria espanyola surt a la superfície i Espanya té motius per a compadir-se d'ella mateixa: també per a enamorar-se de sí mateixa. Per bé que Catalunya ha entrat en la lluita amb un bagatge diferent del de la resta peninsular, la seva fidelitat a la República és incontestada i un sentiment de germanor floreix entre les depredacions de la guerra. Homes no catalans han contribuït decisivament a la derrota de la sublevació militar a Barcelona, ~~xxxxxxx~~ milicians catalans acudiran a la defensa de Madrid, a Aragó, més tard, a Extremadura, refugiats malaguensys, una vegada Màlaga caigué, seran acollits massivament en l'àrea catalana. Catalunya posa la seva sang, el treball, l'esperança i, quan ve el moment greu de la derrota inevitable, la ~~xxxx~~ fam i el terror també, en l'esforç contra la reacció. Usant d'un abús de llenguatge, es diria que la península se sent per primera vegada germana, a nivell de poble, en una lluita fratricida.

En l'interior de l'àrea republicana, es produeix l'incís revolucionari afegit a l'esforç de guerra. Les institucions agredides pels qui teòricament estaven dins del seu joc -l'exèrcit, l'oligarquia-, el govern de la República ha d'acudir al poble per a salvar-la. D'una manera inevitable, es romp l'anterior estructuració social i una nova forma de societat ha de cercar la seva aurora. Amb l'exèrcit automàticament dissolt, es formen les milícies populars, els treballadors col·lectivititzen els mitjans de producció, el "contracte social" es modifica en tots els terrenys. En aquestes condicions, la producció funciona, s'organitza la indústria de guerra, segueix endavant la il·lusió educacional. Catalunya, dominada sindicalment per la CNT, queda pràcticament sota el control d'aquesta organització i de la seva branca anarquista, la FAI, a diferència de la major part de la resta de l'àrea republicana, on l'increment és majorment comunista, favorert pel mètode de l'ajut soviètic a l'esforç de guerra -davant la inhibició de les democràcies occidentals- i per a contrapesar l'efectiu suport que l'Alemanya nazi i la Itàlia feixista prestaven a l'altre bàndol. Tant el govern de la República com el de Catalunya contemporitzen fins allà on els és possible davant les noves forces reals que han sorgit. Una disputa mortal ^{sorgeix} ~~sorgeix~~ en el bàndol republicà: els qui paral·lelitzen la guerra a la revolució, i els qui posen primer la guerra per a fer després la revolució. La tensió es romp amb l'esclafament de la primera línia -fets de Maig del 1937 a Barcelona-, i l'intent de portar la lluita segons els models de la "guerra convencional", deixant la revolució per a temps millors, *és el que s'imposa*

Així es perdé la tercera guerra. Un dia del mes de ~~Gener~~ del 1939 l'exèrcit franquista, enarborant els vells slogans reaccionaris entrava a Barcelona, després d'un

enfonsament estrepitos dels fronts de contenció establerts en la Catalunya dels rius -Segre i Ebre -, quan el territori republicà s'havia anat reduint com ~~la~~ pell de xagri. Pocs dies després, tot Catalunya quedava ocupada i milers de ~~refugiats~~ ^{la} passaven a ~~xxx~~ França; i dos mesos més tard la República havia ~~deixat d'exis-~~ ^{morir} ~~ter xxxxx en tot~~ Espanya.

El règim vencedor estava format de tots els residus de la ruïna al costat de la gent de les organitzacions feixistes que, inspirades en la Itàlia de Mussolini, admiraven l'Alemanya nazi, estranya mescla hàbilment manipulada per la indiscutible murrieria del General. El règim vencedor es posà immediatament al desmantellament de tota l'obra que des del XIX Catalunya havia acumulat en el seu si i l'objectiu de persecució de persones i institucions fou abastament acomplert en l'intent de cancel·lar la personalitat catalana reduint-la als límits d'una formulació unitària d'Espanya, servint l'abstracció de 'una idea "imperial", creant una barreja de lirisme arnat i contundència. ~~xxxxxxx~~ Aquesta guerra, Catalunya la perdé per partida doble : per si mateixa i per la derrota dels qui portaven una idea de la convivència, i concretament la convivència peninsular, amb la qual Catalunya podia entendre's. L'Espanya republicana representava una esperança d'un contexte de llibertats en el qual la llibertat catalana -una llibertat adjectivada- era elaborable. Els nacionalistes, eren -han estat- justament la negació de totes aquestes llibertats.

Pero, de la mateixa manera que els arbres broten després del foc que ha arrasat el bosc, i el verd assoma petit, tendre i segur enmig de les velles plantes calcinades, igualment a la Península apareix constantment la necessitat de la llibertat. També, està clar, a Catalunya.

A l'època de l'opressió primitiva, militaroides, seguí la del desenvolupisme en benefici d'un capitalisme de mentalitat ~~xxxxxxx~~ ^{rupestre} primàriament extorsionador de la mà d'obra; més tard, els procediments del sistema ~~xxxxxxx~~ s'afinaren, prengueren un "aire" tot-ple executiu, eficaç, que s'aprofita, i alhora transparent, la situació rudimentària de bloqueig de les llibertats que hi ha a la base, V

Així la península ha arribat a ara, previsiblement pròxima la desaparició del vell dictador que ha exhaurit tota la seva vitalitat en la finalitat de conservar el poder, en un estat d'ambigüitat que s'ha tornat crònic, mal jaca pel favoritisme i la corrupció oficiosa, sense que hagi estat creat un àmbit lícit de discussió dels problemes i les qüestions humanes.

Podria preguntar-se quina és la situació de Catalunya dins d'aquest estat de coses. Catalunya no és el que era quan fa trenta-cinc anys fou brutalment arrancada del jove uami que s'anava fent. El trauma de la guerra perduda, fou seguit de la por repressiva, i després, d'una manera paulatina, vingué la prosperitat d'imatge pseudo-europea. Aquella prosperitat fou possible per l'aportació enorme de la força de treball d'inmigrats d'altres regions peninsulars, Andalusia, Sobretot, i Castella i Extremadura, i, com passa sempre en els nous colonialismes interiors basats en les migracions, els grans contingents de no catalans entraren en qualitat

simple
de peonatge, d' ~~puix~~ força de treball i acomodant-se a unes condicions de vida i d'"extranyesa" que només gent educada en la necessitat, és a dir amb una energia dòcil i una vitalitat infreqüents pot suportar. Aquests immigrants venien a integrar-se, a "falcar" un fet econòmic, a una simple mecànica de factors només tangencialment humans. La capitalització a costa de la mà d'obra, tant catalana com no, fou exorbitant, fins i tot ~~excessivament~~ beneficiosa per als mateixos beneficiats, els detentadors del poder econòmic, per quant sovint la "facilitat" que es produïa en el terreny laboral no induïa a fer, en el moment degut, els canvis tecnològics que els temps demanaven. L'allau turística, d'una importància extrema a Espanya, salvà la cara, i el cos, al règim, aportant divises, i, en trobar un suplement important de consum en els turistes, donant lloc a unes activacions de producció que revertiren en majors guanys salarials, plena ocupació i l'inici del consumisme a la Península. L'escreix de la prosperitat aliena ha permès de crear una imatge progressiva del país, fins i tot aparatosa, que resideix més en l'aparença que en la realitat de la relació social.

El territori català s'ha trobat ser "beneficiari" avantatjat d'aquesta imatge enganyadora; el cost d'aquesta falàcia ha estat, ultra el setge en que es troben els fets reals de la peculiaritat catalana, la inserció en una situació de relacions humano-socials injustes i encotillades dins l'artificiositat de super-estructures - la sindical, la de participació política, la d'ensenyament, etc. - inventades pel geni anònim i colellectiu, malabarista-retòric-vacu que resideix a Madrid.

També Catalunya es trobarà ser quan l'alliberament arribi i la màscara caigui, una entitat ^{demogràfica- cultural} molt diferent del que era abans d'aquests retrocessos històrics. ^{(per un costat} Si ~~ha~~ estat potenciada per l'aportació enorme de la immigració massiva, per l'altre ha vingut essent reprimida - les actituds de la repressió, els "mètodes", han evolucionat, però la repressió ha permanescut, "adequada" - en el natural conreu de tot allò que vertaderament significava el ser ella mateixa. En aquest aspecte, l'esforç haurà de ser gran perquè el desafiament que plantejarà el final de la situació serà a l'extrem, a causa del caos cultural ^{durant aquest terç de segle}. Caldrà recuperar, en l'interior d'una situació de components diferents del que e en, ^{per un costat} ~~qualcom~~ que s'anava aconseguint i que fou obturat; i justament perquè essent ~~el~~ problema el mateix, - el de la convivència, doblement refractat en convivència dins Catalunya i convivència amb els altres pobles hispànics, però els factors ~~est~~ modificats, serà necessari no reconstruir, sino construir de nou.

La tercera guerra perduda no ha estat com les altres. Aquí Catalunya fou part i feu costat amb la resta del poble peninsular en una lluita per quelcom que era més que ella mateixa per quant era allò en el qual ella, Catalunya, necessita estar inclosa. En el llarg lluitar -furtiu o obert- contra l'opressió, Catalunya ha après que la reacció victoriosa no tria en el que oprimeix sempre que humà sigui, i que si aquí "a més" ens reprimia en una llengua i una cultura, igualment les haguera reprimides

no importa on fossin, perquè l'agressió a l'home, no actua únicament sobre les seves adjectivacions, sino sobre la seva substantivitat tota.

Refer-se de les desfetes ha semblat ser una constant en el devenir històric d'aquesta terra. De la derrota resultant de la guerra del 38-39 se n'ha refet, si és que refer-se pot dir-se'n, d'una manera deformada, aquella contra la qual s'està lluitant pero que ha anat imposant-se pel poder dels victoriosos.

Quan aquesta experiència ~~xxxxx~~ extrema acabi, Catalunya sabrà que, essent ella mateixa ha estat germana de les altres terres d'Espanya en la guerra, en la derrota i en el deshonor, i que la seva llibertat serà ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ aconseguida el dia mateix que ho serà la de totes les terres peninsulars, perquè totes les llibertats en són una de sola, la de l'home.

D'un dels seus més grans poetes n'ha après unes veritats escrites en el més agònic exili

La llibertat conqurida en l'apassionada recerca
 del que és ver i el que és just, i amb sobrepreu de dolor,
 ens ensenyàreu que on sigui del món que és salvada, se salva
 per al llinatge ~~xx~~ tot dels qui la volen guany-ar ;
 i que si enlloc és vençuda i la seva llum és coberta
 per la tempesta o la nit, tota la terra en sofreix,....

(en)

En estudiar aquest penell, trobem
sempre amb el problema teòric de l'explicació del creixement d'un
sistema socio-econòmic no en aquest cas, el capitalista; més con-
cretament, amb el problema d'explorar com un impuls de les forces
productives fa venir transformada una estructura de producció i fa
veure una societat moderna. Problema que en el nostre cas és un
problema essencialment nou si bé a la pràctica també es planteja un impuls,
un desenvolupament, la societat espanyola no podria superar el seu
actual i se situaria amb un retard considerable respecte als
països europeus. Si el problema no està definitivament
resolt a nivell teòric, encara ho serà menys en el nostre cas
particular. No hi ha dubte que la solució s'ha de buscar en
l'estructura social catalana tal com sent de la decadència
medieval. Ja hem apuntat que ~~aquí~~ ^{es pensava aleshores} era sent una ~~estructura~~ societat
de transició. El paper ^{(o paper) principal} ~~era~~ ^{perquè tan eficient} no propiciava absolut.
~~Una llegítima~~ ^{elaboració} crítica ~~contra~~ ^{de} les dimensions de les propietats no
era exageradament grossa, dues d'una gran diversitat. El meu
anunci succeïa (veure Dret) permet la transmissió íntegra de
la propietat allibera que fa sortir els germans i fills de la pro-
pietat familiar. Els deures que aquells obtenien de la seva llegítima
raien sobre les dimensions de la propietat. Si aquesta és gran
els hi permet establir-se pel seu compte; si és petita, no podent
realitzar-s'en. Potser no seria equivocat pensar aquí ^(ja aleshores) el paper de
les dues classes que caracteritzaven tota societat medieval. El costat
de tot això hi ha una serie de analitiques, una activitat
tradicional menant al internacional o internacional. La posició demo-
gràfica i la prosperitat econòmica ^{produïda} ~~fa~~ ^{sortir} deutes els homes
i els capitals d'una economia nova. Començem nosaltres ~~apuntar~~
aquests aspectes més concrets senyalant el caràcter hipotètic de
la breu síntesi general.

A) Tant de gent s'estava a l'estranger que no hi havia gent a casa.

El 1717, quan no s'ha suprat, ^{en} setanta anys, la població catalana experimenta un augment del 121'3 %, bastant superior a l'espanyol (406.274 a 1718, 399.532 a 1787). Aquesta alta densitat demogràfica es reparteix sensiblement a tot el territori, hi ha Barcelona para de 32.000 a 35.000 habitants a 1716-20 a 120.000 a 1796-1800 i als seus voltants, la població veïa anava més de pressa; ni hi ha zona costanera en general, de l'Ebre al Tordera, es especialment a favor, de, aquesta concentració litoral ni hi ha poca vege per a absorber els grups naturals de població del Principat interior. Fes al tres grans zones de ~~des~~ poblament es dibuixen: la regió prelitoral (d'on sortirà gran part de la producció que s'ha d'exportar); les planes del segre (que provenien, ~~depenent de~~ la unitat que l'irregularitat de les collites, ^{havia} gran part del nucli interior), el solc prepirineu i les valls fluvials (on ~~la~~ la pressió demogràfica no podia esser absorbida per la terra i s'hi creava una multitud d'activitats artesanals, després industrials).

B) la revolució agrícola

Sota aquesta pressió, la producció agrícola seria revolucionària en una triple direcció. Els conreus s'expandrien per tot el sol català conueble (que es farrament poc). Es congueria el delta de l'Ebre, els dipòsits fluvials i els estanyos arseats; però també hi havia un massiu moviment de conques per a plantar olivera (o hi sense fer perilla la superfície reduïda al bosc) a canes i horts, excedentaris en la ~~seua~~ propietat ^{o explotació} agrícola familiar, per afecuts econòmics, i els fills dels quals serien un dels capes del proletariat ^{urbà} català mentre a ells (per les condicions econòmiques del ^{estada} d'aumentament ^(habent mort) sola el que treballaven la terra) o els pot començar a portar a proletaris rurals.

Els conreus s'intensificarien.

El regatge s'expandia per tot Catalunya al temps que hi ha un notable millorament de la tècnica de del sistema de rotar.

comen. La massa catalana, típica de la Catalunya Vella, perfeccionarà el seu sistema el seu polivalent continuat amb ramaderia domèstica que serà un dels factors d'instabilitat i continuïtat en un segle ple de crisis.

Pero els començaments s'esperen catàstrofes. Per una banda s'espera es consolidarà una producció agrícola d'exportació centrada en el vi i els agraments. Per l'altra, naixerà tota una xarxa d'intercanvi intern en el qual ~~l'apareixerà~~ les necessitats de Barcelona, ~~es pre~~ jugar un paper molt important. Intercanvi intern, a més, que s'han de vincular a una conjuntura internacional, doncs els defectes tradicionals catalans de grans i canvis opois en la formació i importació. Al acabar el segle, Catalunya està definitivament compromesa (fins en la seva producció agrícola) en el gran tràfic internacional.

En conjugar-se aquesta revolució agrícola amb l'alça de preus de llarga durada característica de l'Europa del segle XVIII, es produeix un ~~bona~~ ^{bona} ~~important~~ ^{important} alça (superior a la dels preus) en la renda d'ingressos agrícoles. Ingressos agrícoles que, per altra banda, (a diferència de Castella, per exemple) no s'empren principalment en la seva totalitat a les activitats productores, doncs els ingressos venen a (que, després de la sentència de Guadalupe, l'assassinament pel país de la seva llibertat, estan reduïts gairebé a una dotació fixa) no solament ser anul·lats per la seva reconversió a pagament, comerciants o menestres urbans sinó que també ser transmesos per compres successives com una propietat ordinària.

Alts

c) l'activitat ^{comercial} ~~econòmica~~

Des d'ara, doncs, com l'intercanvi comercial s'ancla al mateix cor de la producció agrícola, l'activitat financera i l'activitat comercial es defia de xifres,

un punt que algunes vegades, com el del ^{del} ~~del~~ de l'import
sobre el valor de les mercaderies entrants al port de Barcelona
passa de 100 per 1760/1764 a 725'5 al 1796. Podem, però,
senyalar dos moments d'impuls: de 1766 a 1772-75; de
1785 a 1796. Any aquest de 1796 en que el valor de les
transaccions solament de Barcelona amb l'estranger, les Indes
amb, a parts de 100, al de una desena part de tot el
comerç exterior català. Moviment comercial que té la seva conca
pentada a l'interior, ^{en} als intercanvis intercomercials (amb vidres que
es multipliquen per 5 en 20 anys) i que la sola ofensiva al "hostels
de canvi" i canviaria la moneda (de 3 conversions entre 1716 a 1717 i
155 entre 1753 i 1807)

La menció de les principals formes
de l'autoritat comercial té interès perquè ens fa veure la interpenetració
física i unitat regional que ja trobarem en la geografia, i que
veiem confirmada en les transformacions agrícoles del segle. i la botiga
92. ^{al 1796} trobem una multiplicatitat funcional molt acentuada. És el mateix
empresari el que importa i exporta terrets, el que dona ven al detall
i el que dona draps a bataner o teixir. Si bé el lloc de l'empresari, bar,
algun reserva formalment l'entrada als qui són mercaders a l'empresari,
la fronta divisió entre aquests i els botiguers de detall no es claria.
De fet, trobem a les llistes del lloc tots personatges de qui coneixem
les seves activitats de venda al detall, però, més especialment, lo
important es l'abundancia d'usuaris en el lloc (i, per tant,
primers proteccionistes del gran comerç català) que són fills d'aquells
o que són ~~les mateixes~~ ^{petits} botiguers enriquits que han acumulat un
capital, han deixat la botiga en mans d'un administrador (que
també, al seu torn, podria efectuar substancials ^{o felicitats}), s'han
dedicat a empreses de més envergadura.

[illegible]

que la banca, als petits botiguers, al menestral, infants,
als peixos exportadors, al mateix petit de la banca. L'acumula-
ció de capital comercial es dóna petita i múltiple, des de lo
localment i regionalment.

Aquesta dóna lloc a un punt de
renunci en la teoria de les formes de l'activitat comercial: la
'companya'. La 'companya' s'ha d'entendre en un sentit am-
pli: ~~no sobre~~ tan per a l'associació de persones per una sola
empresa, com a la unió de diferents empreses sota una mateixa
(o unes poques) persones. El gran comerciant català. El segle 15 és
una mena de 'tycoon' del comerç. Les seves activitats ~~no són~~,
si petites, però, d'una a una, són interdependents en nombre. Des
de l'acumulaçió de deutes personals, fins ~~al~~ a l'aprovació
d'un nou tipus de negocis a través de comissions principals, al comerç
exterior, al préstec i descompte, a l'avançament, a la letja.

A l'ombra d'aquesta transformació aparença, en la
comercial ~~aporta~~ ^{el mateix} ~~en~~ ^{el mateix} actuant sobre un sistema de pro-
prietat agrícola d'on s'extreu les noves classes. Aquesta és la
dau de la moderna societat catalana. El segle 17 no és ja
problema: un cop ja veïa la societat burgesa, aquesta s'acaba
colapso per si mateixa.

A tot això, la multiplicitat i la
diversitat: ^{geogràfic} regional, social. A tot això també, una multiplicitat,
diversitat s'interrelaciona, s'interpenetra, aprofita una unitat

Les guerres napoléoniennes, 1803-1814.

tenquen ben bé el país nostre del segle 18. Però aquesta crisi transitòria serà ràpidament superada per una renovació definitiva i pujada cap a la modernitat. L'afirmament colonial obliga a la recerca de noves autèntics, alhora que la repatriació dels capitals colonials, sota un clima i amb uns homes, una nova contribució decisiva a la recuperació. Al mateix temps, la revolució demogràfica no ha cessat: si al 1797 la població catalana era ja el 8'1 % de l'espanyola, el 1857 ~~serà~~ s'establirà a tot el 10'5 %.

La indústria que centrava el ~~problema~~
aquests primers decennis de noucentisme seria la textil, ^{estrucció} però per
tota d'ella se situaria una massa anònima, però alta i paper
na de l'Àfrica, adoperant qualque, fabricues de teixt emportadores,
començ en general, gran o petit, la sort del qual depèn d'aquestes
indústries. ~~El canvi que~~ Fonamentalment, la tel·lura s'operen mentes
la transformació d'un sistema artesanal en un industrial, magnifica
si el nombre de persones actives en la producció de teixt de colò
na de 80000 en 1792, passava almenys a 97 346 a 1840. Però
el canvi qualitatiu és brutal. En 1805 s'introdueix la màquina
Noile-Jouy, abans de 1808 s'utilitza ja la màquina construcció i
el 1844 la 1ª secció. El 1833 s'obren 19 fabricas de maquinari textil a Barcelona.
De 1836 a 1840 s'obren 12 29 màquines; la importació
de colò en brut ~~que era de 344 tons~~ es multiplica per 2'5
entre 1834 i 1840. Cap al 1840 es comptaven ja 41 000 telars
usada a l'indústria;
mèans; la força de vapor es multiplica per 10 en 6 anys, apert
na de 1000 molins hidràulics; en 5 anys el capital invertit aef.
menta en un 10% " El. Amb tota la seva penúria, la indústria

ria catalana veia la d'una societat capitalista.

El conflicte social modern va parir del a aquesta transformació. El 1826 es constitueix la *explotación por jornal*, la *Comisión de Fabricas de Algodón, Tejidos y Estampados de Algodón*. El 1827 s'iniciaren els primers clous entre la 'comisión' i els *proteccionistas*. El 1840, una associació obrera no tolerada es converteix en la 'Asociación Mutua de Obreros de la Industria Algodonera', i el 1854 la explotació s'anul·la: "lleure de la s". A 1842-43, Catalunya se situa en paper polític protagonista amb una insurrecció de matissos republicans en contra del Poder Central. A 1855 hi ha la primera vaga general a Barcelona. La difusió de les doctrines de l'Internacional Obrera ja a Barcelona en moments d'importància.

La burgesia catalana (anterior a la ^{en temps} ~~basca~~) l'~~altra~~ ~~proteccionista~~ es converteix en una classe organitzada, dirigent, ben dirigida, animada d'un pensament coherent: per a la indústria, per la nació. I la nació es, ^{per a ella} pràcticament a tot el llarg del segle 19, la nació espanyola. Però si bé veia una dels protagonistes de la polèmica proteccionista - el *mercader*, no podia arribar a dominar l'Estat espanyol, controlat per les classes tradicionals espanyoles, i en els capitals (per l'impuls *seu* d'una burgesia real) s'orientava a l'espanyolisme, especialment de títols estatals.

A mitjans segle 19, tornem a recuperar el sentiment de península catalana. La renaixença de la llengua (a nivell literari, devers no ha deixat d'insistir la llengua del poble) es consolida el 1859 amb els Jocs Florals. Cap a 1880 cristallitza

en sentit polític català. El 1879, Almirall crea el primer diari en català, el 1880 es crea el 1er Grup catalanista. Un catalanisme romàntic-historicista i sovint conservador es manifesta en llibre de la 'Hija de Catalunya' (1887); la polèmica sobre el manteniment del Pet·leil català. El 1891, les ~~bases~~^{bases} de Manresa senten les bases d'un catalanisme federal i social.

No obstant, el proletariat català havia experimentat la influència de les idees internacionalistes, afegint un caràcter socialista, i la burgesia, mentre s'oposava a Catalunya a la classe obrera, seguia lluitant en el front espanyol, però apol·loant en moments de crisi i abandonant la seva reivindicació en èpoques de prosperitat. La crisi econòmica, de 1886, senyala el començament d'un nou període. Si ~~en~~^{en} ~~front~~^{front} atans d'aquesta data es pot qualificar com a republicana-proteccionista, a partir de 1885 mereixia bé el nom de nacionalista-burgesa. De 1889 a 1917, una classe (la burgesia), sent-se refusada de l'Estat espanyol, es repla sobre l'experiència d'una organització regional políticament autònoma per imposar la seva hegemonia. A final de 1898, fent-se l'últim intent de 'reparar' l'Estat espanyol, es produeix el primer lligam entre la burgesia desencantada i els grups catalanistes. El 1901, el triomf electoral de la Hija Republicana segella la nova aliança.

La oposició a la ^{Nouvingua} ~~Estat~~ espanyol no era ~~un~~^{un} monopoli de la burgesia conservadora; ~~el republicà~~
~~en aquesta era l'única alternativa~~ ~~s'oposava a la~~ ~~si aquesta~~
considerava accidental la qüestió del règim polític (o Nouvingua
o República), un moviment ^{clarament} republicà ^{institucional} i a la desenvolupant d'

El catalanisme conservador ^{burges} passa
un moment de crisi, exemplificada pel fracàs de la política de 'follia-
ritat catalana'. Però la campanya pro-Monarquisme, coronada
per l'existència en 1914, ~~veient un organisme~~ amb la creació d'aquest
organisme coordinador de les autoritats de les 4 províncies catalanes
, durant els anys següents ^{gran desenvolupament industrial que portarà amb el seu qüestió} ~~serà~~ la força hegemònica al país.
^{de mentalitat a la guerra del 14}
Però això no el llunyava de les contradiccions internes que
l'acompanyaven del seu inici. Opposet al poder central per una
banda, per l'altra era combatut a l'interior per una classe
obra cada cop més agressiva. La agitació obrera, que no ha cessat,
explota a Barcelona al 1909 amb la setmana trista, moment en
~~que la UGT es activa~~ durant la repressió de la qual la UGT
exemplifica lo que serien els seus tipus components i alinea-
ment amb l'Estat espanyol. El 1910 es constitueix la CNT
(Confederación Nacional del Trabajo) que serà l'organització obrera domi-
nant a Catalunya.

Al 1917, en plena crisi de l'Estat,
la UGT torna a actuar a nivell espanyol. Treu la decisió de
l'Assemblea de Valençianers que, al marge de les normes oficials,
es vol constituir en orgà deportar del poder polític. Però no
ment es veu sobrepasada pel confluit de classes. La orga ^{revolucionària} general
del 1917 es general a tot Espanya; la UGT torna a col·laborar
amb el poder ^{central} espanyol en la seva repressió. Aquest any es l'orga-
nització dels governs posteriors. Els anys següents són de gran
agitació a Barcelona. La classe obrera extrema cada cop més la
seua posició i la burgesia industrial ~~fructu~~, organitzada en
la 'Patronal' també. Els dirigents obrers són, durant els
anys 1918-20, assassinats a trossos pels pistolers
del 'Sindicato Libre', organització creada per la 'Patronal'; el

governador civil de Barcelona emmarcat de l'arrel la república.

Després d'aquests anys, no solament la lliga comença a desintegrar-se per la seva ^(grup d'independència en) esquena ^{suïda} que hi ha tot ^{un} procés de radicalització catalanista (nascut en 1923 de la Unió Socialista de Catalunya). En 1923, les classes dominants ^{espanyoles} recorren a la Dictadura del general Primo de Rivera com a salvaguarda de la seva hegemonia. La lliga catalana ~~si bé no es posa decididament al front, i si bé~~ no es posa decididament al front del cap d'estat, l'accepta. ~~Després~~ Poc després, l'autocatalanisme del Regim (la Monarquia) és abolida en 1931 i se fa passar a l'oposició; però ja no recupera el seu paper hegemònic a Catalunya.

A l'any 1930, tota la societat catalana està en front l'oposició a la Dictadura. ~~però mentre~~ la ~~opció republicana~~ la lliga és l'únic grup, però, que no refusa la Monarquia; fins, tot intenta dirigir-la a través de la creació d'un partit a nivell espanyol. Però el 12 d'abril de 1931, les eleccions municipals consagren la creació de la Monarquia. El 14 d'abril s'instaura la Segona República espanyola.

A les eleccions a les Corts Constituents, que representen immediatament es consolida el republicanisme d'esquerra com a força dominant. Catalunya és el lloc on la República espanyola té una base ^{social} més ampla. L'Església Republicana de Catalunya actua com a grup dirigent. ~~Immediatament es planteja~~ La República veu amb la més gran preocupació de les minories nacionals, fonamentalment amb el ~~per~~ la qüestió catalana. Immediatament s'elabora un avant

projecte d'Estatut d'autonomia ^{unificat} que, posat a referendium a Catalunya, aconseguí el 99% de vots positius. Passat a dissenyó al ^{Parlament} ~~del~~ ^{espanyol} es aprovà amb vots, liura la nova en 1932, després del primer aixecament armat en contra de la República encapçalat pel Genl Sanjurjo. L'Estatut constitueix a Catalunya com a regió autònoma dins l'Estat espanyol; oficialitza la llengua catalana; concedeix una ampla autonomia administrativa i legislativa en matèria de: Pol. Puert., regim local, severs públics, judicial, fiscal; ~~administrativa~~ ^{sanitat}; fins a ^a ~~severs~~ ^{severs} els severs d'ordre públic interior; i creua alguns pequesos propis: Parlament, president, Consell executiu. Convocat els eleccions al Parlament català, l'Església aconseguí una gran majoria, la lliga (o la lliga catalana) passava a ser el partit consagrador d'oposició.

A final, de l'any 1933, després d'una dissolució del ^{Parlament espanyol} ~~Corts~~, es convocaren noves eleccions ^{a Catalunya}. Per una vegada, la ^{la República} ~~llista~~ obtingué el triomf electoral, però molt distantment després les eleccions municipals tornen a donar majoria a la penya dominant de l'Esguerça. ~~Després~~ ^{Després} les eleccions del 33 donen la majoria a Espanya a la penya de Lliga, però el Parlament ~~espanyol~~ català segueix donant les eleccions ~~sicis~~ per l'any, sota la majoria de l'Esguerça. El conflicte es data en 1934. Una llei votada al Parlament català per a sol la unió el conflicte rebarrant ^{a favor} (les anells del qual ja hem vist el seple 18) ^{en favor dels treballadors} és reconeguda per la lliga, en nom dels propietaris, uns, com a autocràcia territorial davant el Tribunal de Garanties ~~espanyol~~ ^{que} ~~està~~ d'acord amb la política nacionalitzadora ^{d'aquell moment, atorga sentència favorable} ~~al~~ ~~Parlament català~~ ~~aportat~~ ~~per~~ ~~un~~ ~~nisi~~ ~~si~~ ~~el~~ ~~poble~~ ~~popular~~ ~~a~~ ~~qui~~ ~~se~~ ~~refusa~~ ~~la~~ ~~lleí~~, e, expressa en la seva decisió.

Al final, s'arriba a una sol·lució de compromís. Però im-
mediatament després, es produeix la vaga general revolucionària
de 1934 a tot Espanya. Si a Astúries el moviment revolucionari
no s'acabava encara, que tota el foc de les tropes de la República
escentant un pla ^{després, que Franco} a
Catalunya, tota la pressió popular, el president de la Generalitat Lluís
Companys podria l'Estat Català ^{ving} a la República Federal Espanyola
(6 d'octubre), ~~les~~ i seguir també aixafat el moviment per l'Exèrcit,
~~se se~~ s'empenyria als a tots els diferents catalans i se suspendia
l'aplicació de l'Estatut d'autonomia.

Al febrer de 1936, ~~la~~ les noves eleccions
pel Parlament espanyol ^{per} guanyats ~~els~~ pel Front Popular i ~~es~~ es
falsifica l'Estatut. El 18 de juliol de 1936 comença la rebel·lió
militar. A Barcelona, les masses rebel·ladores i la Guàrdia Roja
controlen els regiment sublevats. Fins el febrer de l'any
39 no seria ocupada Catalunya. La seua capital seria per la con-
questa definitiva de la República.

Prehistoria i Edat Antiga

Fins allà on amb els nostres
coneixements sembla que, a les èpoques prehistòriques, ~~la Catalunya~~
el territori català s' caracteritza (~~i així anava ja~~ lo que q- un-
nent-se ^{sembla} així una ~~continental~~ història) per ser una zona on s'en-
treuenen multitud de tendències. Els grans nuclis ~~stans~~ peninsulars
(oriental, llewantí, central, occidental, antàtic - pirinenc) ~~estaban~~
a tal s'hi confonen, i la característica de les troballes prehistòriques
en territori català es la seva diversitat. Aquest fet ha portat a afirmar
que "ninguno de los pueblos o culturas que llegamos a tener hispanas
en los días remotos de la prehistoria dejó de asomarse, de tenerse,
asentarse, influir, unidas o saturar el solar primitivo de la alta
línea de hoy".

El penedre romà sembla haver estat
cat, durant un gran temps, en una societat indígena que havia
arribat en un estat d'extrem desenvolupament i que d'un temps
va caldre veure per la força, en conjunt oïm en el qual nosaltres
describem ja les característiques dominants de la regió catalana
en els seus impulsos posteriors de prosperitat: elegants urbs
entre els Pirineus i la costa, associació d'una agricultura de
productes mediterranis especialitzats amb un comerç exportador, im-
portació de graus, tendència a la peyoració del comerç med-
iterrani orientat en un port capital, un març de societats de pe-
blació al llarg de la costa tanagorina, domini agrícola mitjà,
i de tècnica avançada, melis cubans en afluir en el comerç,
eniguts i els artesans productors: societat menys brillant però
més equilibrada que la de la Bètica.

Poes canvis ferenents, però de senyalar en l'època vesigòta. Solament que Barcelona septanta ~~on~~ baragosa com a ciutat capital, que la portava administrativa dels visigots i l'època, que hi ha una recepció dels aparells humans primitius i que l'economia rural supera l'economia urbana.

L'Alta Edat Mitjana

La discussió en torn de l'estructura social catalana en aquest període ha seguit intensa. La ~~para~~ immediata ^{oligàrquica} reconquesta dels territoris de la Catalunya Vella, consolidada per Guillem I (874-898) - primer comte independent -, i la influència de la França carolíngia expliquen la crisi topogràfica d'una contrapartida Espanya - Catalunya, en la que aquesta manca a, caràcter ~~reflexa~~ per la un ~~reflexa~~ senyorial molt avançat, molt similar al franc. Les altres investigacions han refutat aquest ~~sistema~~ ^{suposició} simple. Donc es considera que als segles 9, 10, i al llarg del 11, els llocs de dependència no estan encara formats i el 'gran domini' carolíngi no es estrictament la fórmula - tipus de l'economia senyorial, ni la de propietats nobles i de monestirs ~~permanents~~ a, sinó a punt per una futura societat 'feudal' i 'senyorial'. De fet, la ~~constitució~~ de la 'redimència' (reueria) - essent de la llibertat -, institució central del sistema ^{senyorial} ~~feudal~~ català no apareix fins al 1123. Així, el regim feudal català sembla esser resultat més que no pas punt d'arribada; sembla ésser resultat paradoxal del moviment d'expansió ^{econòmica} que, en permetre al país millorar econòmicament la seva posició, obliga al noble a endur-se la guerra semblant que exportar ^{duia} al país de riquesa amb el noble; que ~~reintegrava~~ ^{reintegrava}, com veiem, a la sentència de Guadalupe de 1482.

La Catalunya d'aquests segles pot arribar bastant bé a l'esquema ^{econòmic} ~~carolíngia~~ ^{carolíngia} imaginat per l'Europa, amb el final del segle 9 com a punt més baix d'activitat. Cal recordar, però, que i ha pogut constatar l'existència de menuts ~~comarcals~~ ^{comarcals} ~~en~~ ^{durant} aquest ~~segle~~ ^{segle}, i que, ~~a mitjan~~ ^{a mitjan} ~~segle 11~~ ^{segle 11}, ha pogut apuntar com, a mitjan segle 11, Barcelona fuicis d'una situació fronterera exp-

convulsiu i ~~for~~ a autèntica: pont i plana tènien la contra-
ban, amb les muntanyes caçant independentment: ar i eils.

Es a aquest període al que correspon
el primer moviment legislatiu català d'importància: els Usatges
(1068)

IMPULS CATALÀ

En la primera meitat del segle
^{del Ramon Berenguer II}
12 ~~segle~~ una nova onada ~~a la Reconquesta~~. Tortosa es
conquerida ~~en el 1148~~, ~~florida en el 1149~~: tot tenint tota català-
arava la Reconquesta del Tinent (fortesa 1148, florida 1149). ^{Apel·la de}
1164, pel casament, ^{del mateix Ramon Berenguer II amb Ramonella d'Arp, la reina d'aragó} els comtes catalans per tant des d'Arp:
La producció artesana, una alta dinastia, prosperitat agrícola
seguiu en rapidament ^{aquesta} la seua posició a l'exterior de la Reconquesta. A Barcelona
s'obren a una fortuna comercial. A la Catalunya Vella,
Girona i Vic tenen a l'exterior d'artesans. Els antics antics de la
Catalunya Nova, establerts o reapareguts, després de la Reconquesta,
~~antes d'1100~~ no s'accontenten amb una activitat agrícola.
^{Apel·la} ~~Impuls~~ ~~català~~, analitzats per uns extraordinaris sobirans, porten
a l'hegemonia catalana al Mediterrani. Al tombant dels segles
12, 13 es una, en aquest país, un temps de vici l'any. Ber I,
comte de Barcelona i rei d'Arp, tot llevant-se al destí del
comtat de Tolosa, sense abandonar completament la presència
addicional, la deixant enterament la intenció de crear un estat
pàrmen i continuat. El seu regnat faia a l'any la des-
dit la vinculació definitiva del llenguatge a França. La l'any
deuació catalana aragonesa, basada per ar i tant per la l'any
pel costat del continent ibèric, la reconquist de d'aragonesa
una potència gran al mar. El fill de Ber el gran, Jaume
I el Conqueridor, ~~arriba~~ consolida la posicions catalanes a
la Península. Conquerix Mallorca en 1229 i València en 1238
(la corona arriba als 106.000 km²), firma els tractats de Alanya.

en (244) amb Castella i de carbó (1259) amb França.
~~La setena~~ Aquesta consolidació, alhora que punt d'ent-
rada, és un nou punt d'arribada.

De 12 TO a 13 TO, tota la societat convergeix per a una florida, autòria de la praxi, una determinació: expansió demogràfica, econòmica (amb una riguesa monetària al servei d'una classe mercantil que ha arribat a la maduresa d'edat), política (amb una desinertesa ^{local, que no ha tingut problemes, menors, que} i retorn de la qual es produeix una sensibilitat ^{que comença a despertar} dels interessos d'aquesta classe) sempre combatuda; creació de la una armadura institucional; equilibri entre la producció i el consum; estabilitat social dominant. Aquest és el moment històric en que avolà Catalunya a ella mateixa com a potència i fixà l'astel d'aquesta potència, feta que no ha pogut deixar d'un peuplar l'esdevinador, malgrat les futures decadències polítiques.

Figures.

Si aquest impuls té el seu centre en Barcelona no s'ha pas de confondre amb un altre impuls barceloní. A la segona meitat del segle 14 Barcelona té ^{solament} 38.000 habitants, mentre Venècia, la gran rival, en té 110.000. L'impuls es multiplica i generalitza - és el mateix fet d'iniciatives múltiples, de solidaritat entre el camp i els petits ports, de naixement florint industrial (malgrat l'anarcosisme que implica sempre aquest mot per aquest període) que retrobarem en l'estudi de l'impuls del segle 15.

L'expansió econòmica política

septe 18. L'expansió econòmica política
 per moltes direccions: cap a Àfrica menor, cap al Mediterrani
 occidental, cap a Rússia; les illes gregues, cap a Ultramar
 (Hava, Egipte), cap a Orient (Champagne - Anglaterra - França).
 Al juliol 13 es debueren punyir

Al segle 13 es dibuixa en pintura
aerol, després d'una etapa elaboració interna, les institucions ca-
racterístiques de la societat catalana medieval: Consolat, el
Bar, amb llurs costums penals i llurs agents a tota la plaça,

un veritable despotisme del Principat. Al camp, ~~l'atenuada~~
la crisi encendia la lluita de classes entre pages de romança i noble,
en veure el primer que desapareix l'impuls econòmic que feia que
l'induciment principal del regim senyorial no resultés, en la pràctica,
per les unitats es produïa l'atenuada del desenvolupament urbà.
Barcelona, al mig de la ^{alta} ~~gran~~ ondat de la guerra romança, a. 1674.
1478, ambia a tenir 10 000 habitants, solament.

La crisi típica, però, s'estén la
crisi catalana fins a la represa monetària del segle 11, fins, tot,
la fa atenuar del curs de desvalor del 1412. Efectivament,
la plenitud del gran comerç i de la banca privada se situen
a finals del segle 14, principis del 11. Però això no és contradictori,
perquè fenomenos en el gran comerç mediterrani i oriental, la
banca privada, i adoncs la producció per a l'exportació - en
certs branques - no estaven necessàriament lligats d'una manera im-
mediata (enara que ho fossin a llarg terme) als contraccions de
la situació agrària i demogràfica. Al contrari, la gran he-
rta d'home, afavorí momentàniament la concentració de les
fortunes en poques mans. La massa de moneda en circulació és la
mateixa per a una població i una producció ben talment ampli-
des, l'especulació veix. El rendista succeïx a l'empresari i un
impuls especulador es perd.

A la segona meitat del segle 14
comencem a trobar les primeres senyals indubtables de desequilibri
als distints urbanus (destrucció de comunitats jueves, 1380-90) i iniciem
a l'inquestat al Mediterrani. El 1412 el Compromís de Casp
segella el canvi de dinastia: ^{en quedar sense heren ~~espartans~~ Martí, el darrer} els Trastámara, família castellana, en
lloc de la dinastia catalana que provenia dels primers temps de la
Reconquesta.

Aparentment, però, la corona d'Àg
go' es troba davant aquests primers decennis del segle 15 en plena glòria
mediterrània. Però aquesta política es ja desmesurada, superior
a les capacitats de la societat. Justament amb el leu e implan-
tat a Nàpols, avans, ocat ara a la corona, costa cara als Estats.

del monarca. Ja no es per una política de comerciants, sinó un afer amb litar i dinàstia, tot fet de prestis. Ja no hi ha consideracions entre els interessos de la classe menant el bancarera, la gran política dels reis.

A la segona meitat del segle XV, la demografia es ja unequivoca. El gran comerç segueix la línia general. Entre els anys 1432-33, en què el tràfic marítim barrejava tota la resta de l'ordre de 2 o 2'5 milions de lliures i al principi de la segona meitat del segle, en què es de l'ordre de 0'5, la conquesta és de 4 a 5 o de 5 a 6. El 1410 s'encontra una lleial de famolis polítiques a Barcelona. A partir del 1447, més importantment, es veu tota la guerra venenxa al camp que, al seu torn, arriba d'augmentar l'estabilitat i grandesa penades, si bé veiem també la clau i el punt d'inici d'una sortida la renouement social a finals del segle 17, tot, al 18.

Al 1486, la literatura de Justelke deu la guerra venenxa. Les seves conseqüències social i econòmiques són incalculables. El paper venenxa no queda prou net, però si lluita, i els deus senyors no són fetsos ni l'exploració es amplia. La crisi ha arribat a la base de la renouement. I el començament del segle 16 veu la crisi d'una conquesta prouable a tot Europa.

La contraposició Catalunya - resta d'Espanya

Les divergències històriques entre Catalunya i la resta d'Espanya ^{queden} són molt clares, tant en aquest moment. Catalunya ha arribat al seu procés de desenvolupament en el moment en què Castella, amb els Reis Catòlics, ha arribat al seu punt més alçat de ~~potència~~ de potència, estabilitat, equilibri i impuls creixent. Fins demogràficament, si podem apurar la població de Castella ^{en aquest moment} en uns 7 milions, Catalunya ^{està} a prop de 331 000 en 1553 i mostra encara un creixement sobre 1511/1497.

B, potes, el porcentaje en, base de la suma total.

Mante, Castellan & ^{conductor} ~~disponer~~ a ~~raa~~

~~però~~ el 'renou' esforç, mil, ~~renou~~, pols de l'empresa amen-
cau, Catalunya està sense força, afeblida. Fins culturalment, quan
s'està vivint el segle d'Or castellà, Catalunya està callada.
Si a l'Alta Edat Mitjana els monastres pirencs havien segut
un dels pilars de la cultura occidental, el romànc i l'en-
senyoria de la muntanya catalana i els segles XV, XVI Catalunya
se situa en la primera línia cultural d'Espanya, des de l'acqui-
sició fins a la unió literària, passant per l'història, la filo-
sofia, la medicina i el dret, ara i fins el segle XIX passa
un període que justifica el nom de Renaixença amb que la cultura
catalana a partir de 1750 es qualificava a ella mateixa. No es
tracta d'una desaparició, d'un anovament; ~~com~~ els estudis
sevent, ho feu sense. Però la continuïtat circula per camins foscos,
soterranis, esperant un nou moment de brillantor.

Decadencia espanyola, redreçament catòlic

Anuncia e alhora l'apogeu i
 la malaltia espanyola. Catalunya, granbé tancada sobre ella mes-
 teixa, començarà a recobrar la seva força al bell mig de la
 decadència espanyola. Ja entre 1566-1570 es veu una llum feble a
 favor d'impulsos econòmics. L'eix de sortida de metalls preciosos
 cap a l'exterior s'abandona pel Ranelona - Genova. ~~Apogeu de~~ l'hi
 1598 i 1640, Catalunya presenta senyals de crisi que són comuns
 a tota l'economia espanyola, però també escapa a la pressió fiscal,
 a la política dels préstecs, a la crisi moral causada per l'ecclésiasticisme,
 fi el comerç, la indústria estan en el marasme, però no constata
 ni caiguda sensible del nombre d'homens ^(de tant en tant, podem constatar un augment) ni assolir la manca de funcions
 de la moneda. I sobre tot la prosperitat agrícola, la mateixa que
 veu en el camp (barcelonès) anunciar el paper català pels
 la massa activa dels pagesos en l'estructura social (del Principat).

A més, en aquest període, la crisi dels grans es acompanya de les primeres modestes iniciatives d'organització capitalista del treball en el terreny dels serveis de llaua, seguint el procés típic de treball de les unitats (on els grans tenen força) al camp en busca de més d'obra manual.

Al 1640, aquest itinerari nul·lifica-ment (o millor, aquest no canvia en els abusos de la desamortització espanyola) es tradueix en la revolta de 1640 desencadenada per l'estada de les tropes imperials i la lleua d'impostos, mostra significativa de la política imperial que afeblia Espanya cada cop més i més. ~~Després~~ ~~El~~ ~~1640~~ Els anys de guerra, però, atenuant sobre el Principat els punts negatius que sofrien, d'una banda del 1600, els efectes de la guerra: despeses públiques desmesurades, inflació monetària, patiments de la producció, despoblament per una epidèmia terrible i, finalment, com a conseqüència de la lleuita internacional, patida d'una part del territori català que complien la plana molt rica del Rosselló.

L'enderroc de la revolta, però, la monarquia catalana (Catalunya segueix amb les seves institucions pròpies) s'estabilitza contant amb la catàstrofe inflació castellana de 1660. El 1676 mantenint, no obstant, l'abundància de moneda de plata usada per la guerra. Amb l'estabilitat política i monetària, les estructures productives tornen a demostrar la seva adequació al nou context: el tràfic comercial augmenta i la prosperitat agrícola reapareix. Novament es tornen a sentir els desitjos de decadència castellana.

Al 1705, novament Catalunya torna a jugar paper protagonista en la lleuita internacional espanyola. Aquest cop, la premissa a la successió a la Corona espanyola. Aquest cop, la prosperitat econòmica ha instal·lat en un grup d'elit i tornes entrant a Barcelona. No es tracta ja de una mena de moviment instigat de revolta com a 1640. L'arxiduc Carles, pretendent apaiat per Catalunya, es coronat monarca espanyol, al si de la seva efímera monarquia, Catalunya se sent potser més espanyola.

Definició i Limits

Tot estudi sobre Catalunya ha de començar senyalant les dificultats causades per la manca de coincidència de les fronteres polítiques, administratives, geogràfiques, lingüístiques i culturals. Si bé en un estudi centrat en la Catalunya actual es pot prescindir de la Catalunya francesa, separada per la Pau dels Pirineus de 1659 del conjunt català, aquesta solució no es pot ~~per~~metre possible en un anàlisi del medi natural català. Doncs els Pirineus, que ara ens semblen una frontera tan natural entre Espanya i França, no juguen aquest paper ni geogràfic ni històricament. Geogràficament es més correcte senyalar com a frontera del territori català la línia Corbieres - Llobregat, avui en territori francès. Històricament, els Pirineus no han jugat un paper de frontera, de separació, sinó, tot al contrari, de refugi, de castellanització humana, segons el moment.

De manera que, en centrar aquest treball al medi natural català en l'actual territori, admetem, tota Catalunya, com a terra una infidelitat a la realitat geogràfica i històrica que fructes de presentar.

En canvi, cap al sud, la separació de Catalunya i València, malgrat que formen una sola unitat lingüística, té molt més sentit, doncs no solament distingeix històricament no ha estat el mateix, sinó que es al sud-oest, vers València, i al voltant d'aquest punt - frontera comú als tres estats mediterranis - federats - Aragó, País Valencià i el Principat català -, marcat pels Ports de Bessòst en l'occidentat i l'alt de l'alt inferior, en Catalunya posem la seva zona-límit natural més ben definida.

Al diferent a l'oest, envers Aragó.

Ací, sols una tendència geogràfica vers l'aixada, perpetuant uns fets històrics de des poblament, ha fet d'una regió unidimensional una zona tan poc habitada (el desert que encara

troben per la frontera de Barcelona a Madrid) que ha acabat per
speciar el paper de zona - frontera.

L'estructura del sol català

Tres elements estructurals fonamen-
tal, podem descriure en el sol català: els Pirineus, la 'depre-
sió central', les serralades litorals.

A) Catalunya ha nascut dels Pirineus ^(català), de llun
afairament: dels Pirineus, en tant que refugi; de llun aban-
ment en tant que lloc de pas. A pesar de que n'hep de una teta,
la idea d'una alta muntanya ~~altella~~ luençament estable,
o sea 'immòbil' i ~~la~~ d'una muntanya perpètuament 'reserva'-e
desguarç d'homes en direcció a la plana, son globalment
justes. Els Pirineus son, com hem dit, alhora refugi, centre
d'irradiació. Ells perper amia variant amb els temps, però
sempre conformen un element català bàsic.

B) Fins i tot expressament del mot 'depressió' per
a caracteritzar la zona central catalana seria un error. La
realitat estructural és, molt alta. La 'depressió' és una zona
de relleu molt complexa que en des ^{de gran} la plana, ancla, son
dentals ^{oberts a l'Adrià} a acabar-se en una petita plana oberta al mar, ~~per~~
l'Empordà, cor de la Catalunya vella. passant per tota una
zona d'altiplans que juguen un paper decisiu en l'evolució
històrica català.

- Com els Pirineus, les planes de l'oest català depenen d'una
canvia diverses vegades. Ells per relaten, demografia i econòmic
en el complex català, i per això mateix ellu formen història
en el destí del país. Però, contínuament als Pirineus, bressol
polític, aquestes planes, dins la comunitat, son l'element fonda-
ment ^{ment} originat, fundamental reconguent als muros (i per al
fira bressol repoblada per muntanyencs). Son la 'Catalunya Nova',
en tot distinta a la 'Catalunya Vella' de l'BT, però de muntanyes

ambdues cadenes, muntanyenques estan, atravesades, per la xarxa
fluvial que banya del ^{Pirineus} Pirineus, però, si bé no podem entrar
a l'interior el sistema de comunicacions que justifica, el cali-
ficat de "Catalunya-paradis", la depressió pr. litoral situa-
da entre aquestes dues cadenes permet enllaçar fàcilment
l'Europa amb el Mar del Nord, França. Aquest paradis, identi-
ficat en comarques molt caracteritzades, constitueix, per altra banda,
una zona productora agrícola de gran importància. La senyalada
més litoral, al sud de Blanes, es separa-se llargament del mar
permet una continuació de muntanya-marina, contra d'una concen-
tració demogràfica molt important, la que ja al segle 19 feien
dir als viatgers que Catalunya sembla un canal continu. Aquesta
continuació agafa una ~~afeta~~ excepcional plenitud a la zona de
Barcelona, on conflueix, a més, amb la desembocadura de les
rivers dels que travessen les senyalades, especialment el Llobre-
gat que ~~dona~~ uneix Barcelona amb les comarques del Pir-
ineu.

Què podem concloure d'aquesta
breu síntesi? La qualificació de "Catalunya-paradis" entre Es-
panya i Europa és plenament justificada, com també la de
intermediària entre Itàlia i el mar. Però si ens quedéssim
simplement en això, perdèiem la visió d'una Catalunya
interrelacionada en totes les seves comarques, substituïda d'un
grup tanmateix defuencat al llarg de la història. La nostra vi-
sió és completa quan posem en relació els eixos estructu-
rals en direcció BO-NE amb la xarxa fluvial i de comu-
nicacions que atravesen els eixos en direcció N-S; quan la
visió de paradis és completada amb la consideració de
les dues zones d'irradiació: pirinenca i barcelonina, la

primera ~~com a refugi~~ en la zona de refugi, la sepona
en la ~~con~~ confluència del doble sistema de comunicació
SO-NE i N-S. Aleshores ~~tenim~~ ens a fent ^{de} veure la
unitat complexa, gairebé laberíntica, de la terra catalana,
pirinenca - mediterrània.

(Mapes p 226, p 228

+ mapa comarques d'ar. Pau Vila

ELS recursos naturals

~~El desenvolupament dels recursos~~ No es
pot fer un anàlisi abstracte dels recursos oferts per la natura
llosa a l'home. Si la naturalesa condiciona la societat,
la societat condiciona la naturalesa; el resultat d'aquesta
dial·lectura és el mode de producció de cada època històrica.
És possible i útil, malgrat tot, de retreure, al punt de parti-
da, algunes constants, algunes permanències, en la producció
de l'autoritat catalana, l'origen de les quals és evidentment
geogràfic.

En el domini industrial, els recursos en primeres matèries
foren sempre els mateixos.

En el domini energètic, els recursos propis de combustible
foren ràpidament esgotats a cada fase de desenvolupament
industrial important, succeïent-se'n altres per l'atracció
de les dues formes de l'energia hidroelèctrica, però en uns llocs
més aviat atesos.

Per fi, en el domini agrícola, Catalunya pateix
d'una disposició de relleus i d'una constitució de sòls
per favorable a produccions agrícoles massives i extensives. És
canvi, la varietat, i algunes vegades la primària de les con-
binacions entre sol, clima, en el detall dels terrenys, com
pensar solament la predominança de terrenys elevats, po-

bes. En aquest sentit, el país escapa a la manca agrícola de les altres grans regions, ~~europees~~ ^{espanyoles}, com la de la Castella castellana, o a especialitzacions massa estretes, com la de les hortas valencianes.

La complexa unitat estructural que hem dibuixat abans es també manifesta en el ^{manejament} dels recursos. La xarxa hidrogràfica fa de peculiar Barcelona de les regions interiors, alhora que distribueix per la zona dels altiplans al llarg de la història una producció primer agrícola i després industrial que va de la farga al paper, als texits. Si la combinació sol-clima (clima ~~exposat~~ ^{la} triple influència ibèrica, pirinenca i mediterrània) produeix una gran diversificació agrícola, la insuficiència global dels grans productes a l'alimentació, la producció excedentària possible de matèries a transformar o a exportar, el joc entre els rius mols de courenca interior i els espais pobres o els mercats urbans, tot porta a l'intercanvi extens i intens.